

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV**

Evidenčné číslo: 105004/B/2020/36100138875898884

ARKTICKÁ RADA

Bakalárska práca

Bratislava 2020

Martina Brezániová

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV**

ARKTICKÁ RADA

Bakalárska práca

Študijný program: Medzinárodné ekonomické vzťahy
Študijný odbor: Ekonómia a manažment
Školiace pracovisko: Katedra medzinárodného práva
Vedúci záverečnej práce: Ing. Mgr. Dorota Harakaľová, PhD.

Bratislava 2020

Martina Brezániová

ČESTNÉ VYHLÁSENIE

Čestne vyhlasujem, že predkladanú záverečnú prácu som vypracovala samostatne a uviedla som všetky použité zdroje.

V Bratislave, dňa 21.5.2020

.....

Martina Brezániová

POĎAKOVANIE

Chcela by som sa týmto spôsobom poďakovať vedúcej mojej bakalárskej práce Ing. Mgr. Dorote Harakaľovej, PhD. za jej odborné usmerňovanie, konštruktívne pripomienky a trpezlivosť počas spracovávania predkladanej záverečnej práce.

ABSTRAKT

BREZÁNIOVÁ, Martina: *Arktická rada*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodného práva. – Vedúci záverečnej práce: Ing. Mgr. Dorota Harakaľová, PhD. – Bratislava: FMV EU, 2020, 58 strán.

Hlavným cieľom tejto bakalárskej práce je analyzovať činnosť Arktickej rady, arktických aktérov ako aj analyzovať význam aktivít Arktickej rady zameraných na Arktídu. V práci skúmame Arktickú radu, ktorá funguje ako medzivládne fórum v rámci ôsmich arktických štátov a zaoberá sa najmä otázkami trvalo udržateľného rozvoja a ochrany životného prostredia Arktídy. Práca obsahuje dva obrázky, ktoré nám pomáhajú pochopiť vymedzenie hraníc Arktídy a arktických štátov. Práca je rozdelená do šiestich kapitol. Prvá kapitola definuje arktické územie podľa práce Arktickej rady a ďalej približuje vznik, význam a ciele rady. Druhá kapitola je zameraná na charakteristiku štruktúry členstva Arktickej rady a jednotlivých jej členov. Tretia kapitola sa zameriava na vymedzenie hlavného cieľa, parciálnych cieľov a metodiky práce. Štvrtá kapitola obsahuje tri analyzované predsedníctva Arktickej rady. V piatej kapitole charakterizujeme vzťah medzi Európskou úniou a Arktickou radou a snahu Európskej únie získať status stáleho pozorovateľa v rade. Posledná kapitola analyzuje normotvornú činnosť Arktickej rady a účinnosť soft law.

Kľúčové slová: Arktická rada, arktické štáty, udržateľný rozvoj, soft law

ABSTRACT

BREZÁNIOVÁ, Martina: The Arctic Council. – University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations: Department of International Law. – Head of the Bachelor Thesis: Ing. Mgr. Dorota Harakaľová, PhD. – Bratislava: FMV EU, 2020, 58 pages.

The main objective of this Bachelor thesis is to analyse the activities of the Arctic Council, Arctic actors as well as to analyse the importance of Arctic Council activities aimed at the Arctic. In this work we examine the Arctic Council, which functions as an intergovernmental forum within the eight Arctic states and deals mainly with issues related to sustainable development and environmental protection of the Arctic. The work contains two pictures which help us understand the definitions of the borders of the Arctic and Arctic states. The work is divided into six chapters. The first chapter defines the Arctic territory according to the work of the Arctic Council and further describes the establishment, significance, and goals of the Council. The second chapter focuses on the characteristics of the membership structure of the Arctic Council and its individual members. The third chapter focuses on the definition of the main goal, partial goals, and methodology of this work. The fourth chapter contains three analysed Chairmanships of the Arctic Council. In the fifth chapter, we characterize the relationship between the European Union and the Arctic Council and the European Union's efforts to gain permanent observer status in the Council. The last chapter analyses the normative activity of the Arctic Council and the effectiveness of soft law.

Key words: Arctic Council, Arctic states, sustainable development, soft law

OBSAH

Úvod.....	8
1 Arktída.....	10
1.1 Charakteristika Arktídy	10
1.1.1 Vymedzenie Arktídy podľa Arktickej rady	11
1.1.2 Medzinárodnoprávna úprava v priestore Arktídy	14
1.2 Arktická rada.....	15
1.2.1 Vznik a význam Arktickej rady	16
2 Členstvo a spolupráca s Arktickou radou	18
2.1 Členské štáty Arktickej rady (A8).....	18
2.1.1 Stratégie členských štátov v Arktíde.....	19
2.2 Pozorovatelia	22
2.3 Stáli účastníci.....	24
2.4 Pomocné orgány.....	26
2.4.1 Pracovné skupiny	26
2.5 Ministerské zasadnutia Arktickej rady	27
3 Ciele a metodika práce	30
4 Predsedníctvo v Arktickej rade	31
4.1 Program a priority súčasného predsedníctva	31
4.2 Porovnanie predsedníctiev vybraných krajín.....	33
5 Európska únia a Arktická rada	36
5.1 Európskej únia a jej snaha získať pozorovateľský status v Arktickej rade	37
5.2 Integrovaná politika Európskej Únie pre Arktídu.....	38
6 Normotvorná činnosť Arktickej rady	40
6.1 Právne záväzné dokumenty (hard law)	40
6.2 Právne nezáväzné dokumenty (soft law).....	43
Záver.....	47
Zoznam použitej literatúry	49

Úvod

V priebehu posledných dvoch desaťročí sa z Arktídy, regiónu známeho vzdialenému medzinárodnému záujmu, stáva región kde pôsobia globálni aktéri, na ktorý sa upriamuje čoraz väčšia pozornosť. Je tomu tak predovšetkým z dvoch dôvodov. Prvým dôvodom, na ktorý sa globálne poukazuje, je životné prostredie. Teploty v Arktíde neustále stúpajú a urýchľuje sa tým topenie ľadu. Nakoľko je územie Arktídy tvorené zamrznutým oceánom, ktorý je obklopený kontinentmi, alarmujúcimi environmentálnymi zmenami sú ovplyvnené ekosystémy Arktídy s rôznymi sociálno-ekonomickými dôsledkami pre arktické spoločnosti. Druhý dôvod je ekonomického charakteru a odzrkadľujú ho aj národné stratégie arktických štátov. V dôsledku zmeny environmentálnych podmienok sa sprístupnili nové ekonomické aktivity v arktickom regióne a rastie záujem o ťažbu nerastných surovín. Zdroje v Arktíde priťahujú celosvetový záujem a z regiónu sa môže stať centrum komerčných aktivít.

Z dôvodu rastúceho významu Arktídy zohráva významnú úlohu arktická spolupráca. Preto je potrebné, aby sa arktické štáty dohodli, ako by mala vyzerat' správa Arktídy v budúcnosti. Mali by sa zamerať na dlhodobé ciele a ubezpečiť sa, že aktivity ktoré zavádzajú sú udržateľné a v súlade s medzinárodným právom.

Najdôležitejšiu úlohu v posilňovaní spolupráce v arktickej oblasti zohráva medzivládne fórum Arktická rada. Arktickú radu môžeme považovať za inštitúciu, ktorá je nástrojom na budovanie dôvery v inak búrlivej medzinárodnej situácii. Arktická rada má osobitnú zodpovednosť za presadzovanie ochrany životného prostredia a trvalo udržateľného rozvoja v arktickom regióne, a to už od jej založenia v roku 1996. S rapídnyimi environmentálnymi zmenami v súčasnosti sa jej úloha stáva o to významnejšou.

Cieľom bakalárskej práce je analyzovať činnosť Arktickej rady a analyzovať význam jej aktivít zameraných na Arktídu.

V prvej kapitole sme považovali za vhodné vymedziť územie Arktídy podľa definícií, ktoré vytvorila Arktická rada a predstaviť právny rámec upravujúci arktický režim. Okrem zadefinovania Arktídy v prvej kapitole objasníme vznik, význam a hlavné ciele Arktickej rady. V druhej kapitole charakterizujeme štruktúru členstva Arktickej rady a jej jednotlivé skupiny aktérov. K hierarchicky najvyšším aktérom Arktickej rady patrí osem arktických štátov, pri ktorých charakterizujeme aj ich individuálne arktické stratégie. Na záver kapitoly charakterizujeme Ministerské zasadnutia Arktickej rady.

Analytickú časť práce tvorí štvrtá, piata a šiesta kapitola práce. V rámci Arktickej rady predsedníctvo rotuje každé dva roky medzi členskými štátmi. V štvrtej kapitole budeme analyzovať súčasné predsedníctvo Islandu pre roky 2019-2021 a priblížime hlavné priority islandského predsedníctva. Okrem súčasného predsedníctva porovnáme dve vybrané predsedníctva a to konkrétne obdobie predsedníctva USA v rokoch 2015-2017 a Fínska v rokoch 2017-2019. V piatej kapitole charakterizujeme záujmy Európskej únie získať status pozorovateľa v Arktickej rade, ktorý sa usiluje získať už od roku 2008. V tejto kapitole charakterizujeme úsilie Európskej únie stať sa stálym pozorovateľom Arktickej rady, priblížime arktické priority Európskej únie a akým spôsobom má vplyv na arktický región.

Posledná časť práce sa zameriava na normotvornú činnosť Arktickej rady. Arktická rada nedisponuje právnou subjektivitou, teda jej nie je umožnené vypracovávať právne záväzné predpisy alebo uzatvárať zmluvy s inými subjektmi medzinárodného práva. Napriek tomu prispieva k vývoju Arktídy a to pomocou *soft law* nástrojov, ktoré predstavujú právne nezáväzné dokumenty. Okrem právne nezáväzných nástrojov Arktická rada prispela k vytvoreniu troch právne záväzných dohovorov a všetky členské štáty dohovory prijali. V šiestej kapitole sa zameriame na analýzu týchto troch právne záväzných dohovorov, priblížime nezáväzné nástroje používané radou a na záver tejto kapitoly analyzujeme účinnosť *soft law*.

1 Arktída

1.1 Charakteristika Arktídy

Posledný priestor na našej planéte, ktorého status z pohľadu medzinárodného práva nie je v súčasnosti vymedzený predstavuje práve Arktída. Je regulovaná prostredníctvom zákonodarstva arktických štátov a niekoľkými medzinárodnými dohodami. Arktída, na rozdiel od Antarktídy nepredstavuje medzinárodný priestor.¹

Arktída, najsevernejšia časť sveta, je tvorená zamrznutou časťou Severného ľadového oceánu a ním obklopenými kontinentmi. Do roku 1958 bola považovaná za svetadiel tvorený pevninou a až americká jadrová ponorka Nautilus vyvrátila tento omyl. Ponorke sa ako prvej podarilo preplávať Severný ľadový oceán. Aj vďaka tejto plavbe sa podporila námorná komerčná plavba o ktorej sa dovtedy nevedelo potvrdiť, či by bola skutočne možná.

Z geografického hľadiska pokrýva Arktídu 14 056 miliónov km² tvorených z plôch oceánov a morí. Arktickú súš tvorí územie ôsmich štátov. Sú nimi USA (štát Aljaška), Kanada, Rusko, Fínsko, Nórsko, Švédsko, Dánsko (autonómny ostrov Grónsko a Faerské ostrovy) a Island.² Užšia definícia vymedzuje Arktídu ako oblasť rozliehajúcu sa za severnou polárnou kružnicou (resp. kruhom), t.j. od 66°33'55 severnej geografickej šírky.³

Rozloha Arktídy závisí od spôsobu vymedzenia jej územia. Územie ohraničené severnou polárnou kružnicou (66°33') je tvorené územím v rozlohe približne 21 miliónov km², územie vymedzené najvyššou hranicou lesa je tvorené približne 27 miliónmi km² a územie ohraničené izotermou 10° C (priemerná teplota v najteplejšom mesiaci) je tvorené územím približne 25 miliónmi km².⁴ Územie Arktídy je predmetom medzinárodného záujmu, nakoľko oplýva nerastným bohatstvom a má taktiež široké ekonomické a dopravné

¹ IŠTOK, R. 2012. *Arktída v geopolitických a politickogeografických súvislostiach*. [online]. [cit. 1.2.2019]. Dostupné na internete:

<<https://www.unipo.sk/public/media/12484/Arkt%C3%ADda%20v%20geopolitick%C3%BDch%20a%20politickogeografick%C3%BDch%20s%C3%BAvislostiach.pdf>>.

² VLČEK, T. 2007. *Arktída – budúci oblasti konfliktů o suroviny?*. [online]. [cit. 1.2.2019].

Dostupné na internete: <<https://www.securityoutlines.cz/arktida-budouci-oblast-konfliktu-o-suroviny/>>.

³ IŠTOK, R. 2012. *Arktída v geopolitických a politickogeografických súvislostiach*. [online]. [cit. 1.2.2019]. Dostupné na internete:

<<https://www.unipo.sk/public/media/12484/Arkt%C3%ADda%20v%20geopolitick%C3%BDch%20a%20politickogeografick%C3%BDch%20s%C3%BAvislostiach.pdf>>.

⁴ Arktika: Za kraem Severa. Ploshad Arktiky zavisit ot sposoba izmerenya [online]. [cit.1.2.2019]. Dostupné na internete: <<http://arctic.ria.ru/chapter1/#5>>.

využitie a jej význam neustále rastie. Podľa niektorých autorov by sa Arktída mohla stať centrom vyspelého sveta (tzv. „Severu“) a jej rast je podmienený najmä rozvojom technológií, ktoré umožňujú prekonávať nepriaznivé prírodné podmienky.⁵

1.1.1 Vymedzenie Arktídy podľa Arktickej rady

Podstatou vymedzenia Arktídy je čo najpresnejšie determinovať arktický región. Na základe konkrétnej definície ktorá bola použitá je určené, či územie štátu je súčasťou Arktídy. Existuje viacero spôsobov vymedzení územia Arktídy ktoré definovala Arktická rada. Súčasťou Arktickej rady je šesť pracovných skupín⁶ a každá z pracovných skupín vymedzuje hranice rozdielne vzhľadom na zameranie ich činností. Hranice Arktídy (obrázok č.1) sú vymedzené na základe severnej polárnej kružnice, na základe pracovnej skupiny Arctic Monitoring and Assessment Programme a na základe správy Arctic Human Development Report. Hranice Arktídy determinoval sekretariát Arktickej rady, ktorý sídli v nórskom meste Tromsø.⁷

Vymedzenie Arktídy na základe severnej polárnej kružnice

V súčasnej dobe sa územie Arktídy vymedzuje najmä na základe tejto teórie, vychádzajúc z predpokladu nepohyblivosti severnej polárnej kružnice. Táto imaginárna línia označuje zemepisnú šírku, ktorá pretína všetky najjužnejšie miesta položené na severnej pologuli, z ktorých je možné vidieť za letného slnovratu Slnko počas 24 hodín, pretože nezostáva za horizontom (nezapadá ani nevychádza) a za zimného slnovratu na týchto miestach Slnko nevyjde nad horizont.

Geograficky je severná polárna kružnica definovaná rovnobežkou 66°33' severnej zemepisnej šírky.⁸ Do jej definície zahrňame najsevernejšiu tretinu územia Aljašky ako aj Čukotské more, ktoré oddeľuje túto časť Aljašky od Ruska. Definícia taktiež zahŕňa teritoriálne vody a výlučné ekonomické zóny USA severne od Aljašky. Nezahrňa ostatné dve tretiny územia Aljašky ani Beringove more, ktoré oddeľuje túto časť Aljašky od Ruska.

⁵ JANKUV, J. 2016. *Právny režim Arktídy v kontexte relevantných noriem medzinárodného práva verejného*. SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA, 2016, ročník IV., číslo 4, s. 92. ISSN 1339-5467.

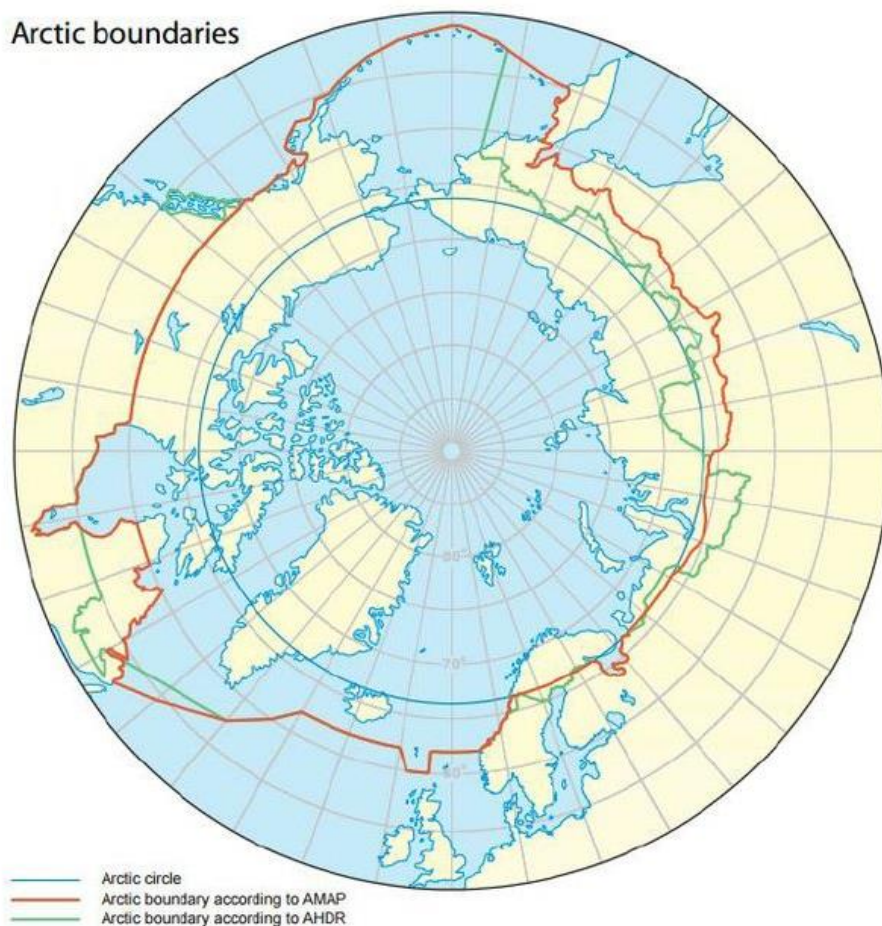
⁶ AC. *Working Groups* [online]. [cit. 4.2.2019]. Dostupné na internete: <<https://arctic-council.org/index.php/en/about-us/working-groups>>.

⁷ AC. *What is the Arctic?* [online]. [cit. 4.2.2019]. Dostupné na internete: <<https://www.barentswatch.no/en/articles/Hva-er-Arktis/>>.

⁸ AC. *Where is the Arctic?* [online]. [cit. 4.2.2019]. Dostupné na internete: <<https://portlets.arcticportal.org/where-is-the-arctic>>.

Medzi krajiny ktorých územia sú zahrnuté v rámci severnej polárnej kružnice patria tzv. arktické krajiny alebo aj krajiny arktickej osmičky (skr.A8).⁹

Obrázok 1: Mapa Arktídy podľa vymedzení Arktickej rady

Zdroj: https://arctic-council.org/images/PDF_attachments/Maps/boundaries.pdf

Vymedzenie Arktídy na základe Arctic Monitoring and Assesment Programme

Vymedziť Arktídu na základe geografických súradníc severnej polárnej kružnice je síce jednoduchšie riešenie, avšak toto vymedzenie nereflektuje a nezahrňa fyzikálne, geografické a ekologické charakteristiky ako teplotné zmeny, prítomnosť pohorí, rozdelenie veľkých vodných plôch či rozdiely v prítomnosti permafrostu.

Program na monitorovanie a hodnotenie Arktídy (*Arctic Monitoring and Assesment Programme*, AMAP) je jedna zo šiestich pracovných skupín Arktickej rady a definuje

⁹ O'ROUKE, R. 2015. *Changes in the Arctic: Background and Issues for Congress* [online]. [cit. 4.2.2019]. Dostupné na internete: <<http://mepoforum.sk/wp-content/uploads/2015/03/Arkt%C3%ADda-US-anal%C3%BDza.pdf>>.

Arktídu tak, aby vymedzenie zahŕňalo fyzikálne, geografické a ekologické charakteristiky. Táto definícia vznikla ako kompromis viacerých existujúcich definícií a bola publikovaná v správe pracovnej skupiny z roku 1998 týkajúcej sa problémov znečistenia Arktídy. Správa vymedzuje územie Arktídy ako suchozemské a morské oblasti severne od Polárneho kruhu, územie severne od 62° severnej šírky v Ázii a 60° severnej šírky v Severnej Amerike a zahŕňa morské oblasti na sever od Aleutských ostrovov, Hudsonovho zálivu a časti severného Atlantiku.¹⁰ V rámci tohto vymedzenia patrí do Arktídy všetkých osem arktických štátov – rovnako ako aj v predchádzajúcom vymedzení.

Vymedzenie Arktídy na základe Arctic Human Development Report

Základom vymedzenia hraníc podľa Správy o ľudskom rozvoji v Arktíde (*Arctic Human Development Report*, AHDR) boli definície stanovené v správe AMAP-u z roku 1998. AHDR správa vymedzuje pomerne homogénny kultúrny, sociálny a ekonomický región, ktorý „zahŕňa celú Aljašku, Kanadu severne od 60° severnej šírky spolu so severným Quebecom a Labradorom, celým územím Grónska, Faerských ostrovov a Islandu a najsevernejších krajov Nórska, Švédska a Fínska.“¹¹ Spolu s oblasťami Ruska (Murmanská oblasť, Jamalsko, Čukotka, Noril'sk, Igarka a.i.) tvoria okolo 8% povrchu Zeme a rozloha územia dosahuje viac než 40 miliónov km². Napriek tomu, že táto oblasť je rozsiahla je obývaná len asi 4 miliónmi obyvateľmi – zväčša sú nimi obyvatelia Ruska.¹² Územie Arktídy je veľmi riedko osídlené pre extrémne klimatické podmienky a faktorom je taktiež značná odľahlosť centrálnych oblastí jednotlivých štátov.

Na základe vymedzení arktických hraníc podľa Arktickej rady existujú viaceré definície vzťahujúce sa na územie Arktídy. Definície sú okrem výlučného vymedzenia hraníc zamerané aj na ďalšie charakteristiky, ako je napríklad vymedzenie osídlenia oblasti pôvodnými obyvateľmi a vymedzenie jeho rozdelenia podľa jazykových skupín ku ktorým prislúchajú. Tieto vymedzenia sa odlišujú na základe toho, ktorá z troch definícií arktických hraníc podľa Arktickej rady bola použitá.¹³

¹⁰ AMAP Assessment Report: Arctic Pollution Issues. 1998. Oslo: Arctic Monitoring and Assessment Programme (AMAP), xii, 1998. s.10. ISBN 82-7655-061-4.

¹¹ „[...] encompasses all of Alaska, Canada North of 60°N together with northern Quebec and Labrador, all of Greenland, the Faroe Islands, and Iceland, and the northernmost counties of Norway, Sweden and Finland.“ *Arctic Human Development Report*, 2004

¹² YOUNG, O. – EINARSSON, A. 2004. *Arctic Human Development Report*. Reykjavík: Stefansson Arctic Institute, 2004. s.17-18. ISBN: 9979-834-45-5.

¹³ AC. *Maps* [online.] [cit. 6.2.2019]. Dostupné na internete: <<https://arctic-council.org/index.php/en/learn-more/maps>>.

1.1.2 Medzinárodnoprávna úprava v priestore Arktídy

Ako sme sa zmienili už v úvode, Arktída z pohľadu medzinárodného práva je posledný priestor, ktorého status nie je vymedzený. Regulácia Arktídy prebieha prostredníctvom zákonodarstva arktických štátov a medzinárodných dohôd. Existuje arktický režim, hoci preň neexistuje jednotný zmluvný základ a ani jednotlivé arktické štáty nepodporujú myšlienku uzavretia Arktickej zmluvy, schvaľujú ale riešenie v podobe režimov.¹⁴ V súčasnosti sa už úplne opustilo od uzavretia takejto zmluvy.

K arktickému režimu môžeme zaradiť medzinárodné režimy upravujúce rôzne problematické oblasti týkajúce sa územia Arktídy. Príkladom môžu byť „územné nároky na pevninské časti a morské dno, využívanie arktických vôd, ochrana životného prostredia, postavenie pôvodného obyvateľstva a pod.“¹⁵ Samotný arktický režim je postavený na medzinárodných zmluvách. Ide o bilaterálne, ale aj mnohostranné zmluvy. Niektoré z nich majú všeobecný charakter, iné sa zameriavajú na konkrétne problémy. Napríklad, k posudzovaniu územných nárokov dochádza na základe Dohovoru OSN o morskom práve (*United Nations Convention on the Law of the Sea, UNCLOS*), ktorý presadzuje jurisdikčné práva krajín v rôznych námorných zónach a ochranu práv a záujmov pôvodného obyvateľstva upravuje Dohovor Medzinárodnej organizácie práce o domorodých a kmeňových národoch v nezávislých krajinách č.169 (*ILO Convention No.169 – Indigenous and Tribal People Convention*).¹⁶

UNCLOS predstavuje kľúčovú normu medzinárodného morského práva, ktorej všetky ustanovenia sú aplikovateľné v priestore Arktídy. Pre arktické štáty sú relevantné najmä ustanovenia týkajúce sa pobrežných vôd, príľahlého pásma, kontinentálneho šelfu, šireho mora a dna, výlučnej ekonomickej zóny alebo ochrany životného prostredia. Pobrežné vody predstavujú pobrežný pás mora, ktorý je meraný od línie najvyššieho odlivu a tvorí súčasť štátneho územia pobrežného štátu, ktorý nad ním vykonáva zvrchovanosť. Niektoré arktické štáty vedú hraničné spory o pobrežné vody, ako napríklad spor o hranice v Beringovom mori. Príľahlé pásmo predstavuje osobitnú zónu, v ktorej pobrežný štát

¹⁴ IŠTOK, R. 2012. *Arktída v geopolitických a politickogeografických súvislostiach*. [online]. [cit. 1.2.2019]. Dostupné na internete:

<<https://www.unipo.sk/public/media/12484/Arkt%C3%ADda%20v%20geopolitick%C3%BDch%20a%20politickogeografick%C3%BDch%20s%C3%BAvislostiach.pdf>>.

¹⁵ TRÁVNÍČKOVÁ, Z. – CIBULKOVÁ, P. – HAVLOVÁ, R. – KNOTKOVÁ, V. 2010. *Arktická politika Európskej únie v medzinárodnom kontextu*. Současná Evropa, 01/2010. [online]. [cit. 17.2.2019]. Dostupné na internete: <<https://www.vse.cz/polek/download.php?jnl=se&pdf=44.pdf>>.

¹⁶ EK. *Európska komisia – Informačný prehľad: Integrovaná politika EÚ pre Arktidu – často kladené otázky* [online]. [cit. 17.2.2019]. Dostupné na internete: <http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-1540_sk.htm>.

ktorému prilahlé pásmo mora prilieha môže vykonávať colnú a finančnú kontrolu, alebo kontrolu prístahovaleckých a zdravotných predpisov. Výlučná ekonomická zóna nie je súčasťou územia štátu, pobrežný štát má vo výlučnej ekonomickej zóne ale zvrchované práva, napríklad na prieskum a využívanie zdrojov, na vedecký výskum, alebo na ochranu morského prostredia. Potenciál v priestore Arktídy ohľadom využívania dna a podzemia šireho mora je obmedzený, nakoľko väčšina Severného ľadového oceánu spadá do rámca potenciálnych výlučných ekonomických zón štátov. Napriek tomu jedným z účelov dohovoru UNCLOS bolo zefektívniť a zjednodušiť právny režim podmorskej ťažby.

Ďalším významným dohovorom v priestore Arktídy je spomínaný dohovor ILO o domorodých národoch, pretože príslušníci pôvodných národov zaujímajú dôležité postavenie v budúcnosti Arktídy. Pôvodné národy predstavujú národ s osobitnou identitou, ktorý vedie tradičný spôsob života úzko spätý s prírodou a územím, na ktorom žije. Právne záväzný dohovor ILO prispieva k snahe medzinárodného spoločenstva k medzinárodnoprávnej ochrane a zohľadneniu práv pôvodných národov.¹⁷

Na Arktídu sa vzťahuje aj právny rámec, ktorého súčasťou sú organizácie ako napríklad Medzinárodná námorná organizácia (*International Maritime Organization*, IMO), ktorá je špecializovanou agentúrou OSN zodpovednou za bezpečnosť lodnej dopravy; alebo fóra ako Barentsova euro-arktická rada (*Barents Euro-Arctic Council*, BEAC) či v neposlednej rade Arktická rada.¹⁸ Tá zohráva aj úlohu v rámci právnej úpravy, nakoľko sa venuje aj normotvornej činnosti.

1.2 Arktická rada

Najdôležitejšiu úlohu v posilňovaní spolupráce v arktickej oblasti zohráva medzivládne fórum Arktická rada (*Arctic Council*). Nie je plnohodnotnou medzinárodnou organizáciou, nakoľko má základ na *soft law* pravidlách a možnosti jej právneho účinku sú obmedzené.¹⁹ Podľa oficiálnej definície Arktická rada predstavuje medzivládne fórum

¹⁷ JANKUV, J. 2016. *Právny režim Arktídy v kontexte relevantných noriem medzinárodného práva verejného*. SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA, 2016, ročník IV., číslo 4, s. 98-110. ISSN 1339-5467.

¹⁸ EK. Európska komisia – *Informačný prehľad: Integrovaná politika EÚ pre Arktídu – často kladené otázky* [online.] [cit. 17.2.2019]. Dostupné na internete: < http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-1540_sk.htm>.

¹⁹ CZARNY, R. 2013. *The Arctic Council's Role In The Region And On The International Arena* [online]. [cit. 22.12.2018]. Dostupné na internete: <http://www.rocznikbezpieczenstwa.dsw.edu.pl/fileadmin/user_upload/wydawnictwo/RBM/RBM_artykuly/2014_1_03.pdf>.

určené na podporu spolupráce, koordinácie a interakcie medzi arktickými štátmi, pôvodnými arktickými komunitami a ostatnými arktickými obyvateľmi pri riešení spoločných otázok. Ide najmä o otázky trvalo udržateľného rozvoja a ochrany životného prostredia v Arktíde.²⁰

1.2.1 Vznik a význam Arktickej rady

Prítomnosť dvoch súperiacich veľmocí USA a ZSSR v Arktíde sťažovali rozvoj spolupráce arktických krajín počas obdobia Studenej vojny. V tom čase bol arktický región považovaný za perspektívne dejisko vojenských operácií medzi krajinami NATO a ZSSR. Založenie medzivládneho fóra bolo možné až v období po ukončení studenej vojny a po následnom uvoľnení medzinárodného napätia.²¹

Predchodcom Arktickej rady je Stratégia ochrany životného prostredia v Arktíde (*Arctic Environmental Protection Strategy*, AEPS), ktorú vyhlásilo osem arktických štátov v roku 1991 aj s pomocou pozorovateľov, ako napríklad Spolkovej republiky Nemecko, Spojeného kráľovstva či Poľska.²² Vzniku Stratégie predchádzali mnohé prípravné stretnutia arktických štátov, ktoré prebiehali od roku 1989 na základe návrhu fínskej vlády iniciovať proces riešenia arktických environmentálnych otázok. Síce bol v stratégii spomenutý aj trvalo udržateľný rozvoj, primárny dôraz sa kládol na environmentálne otázky. Súčasťou stratégie bolo aj vytvorenie štyroch pracovných skupín, ktoré vytvorili hodnotné výsledky a prispeli k zníženiu znečistenia životného prostredia v Arktíde. Napriek tomu niektoré štáty pocitovali, že AEPS zahŕňa iba časť toho, čomu by sa štáty mali venovať so zreteľom na Arktídu. Z toho dôvodu naliehala kanadská vláda na vytvorenie Arktickej rady, ktorá by sa zaoberala širokou škálou environmentálnych, ekonomických a námorných otázok.²³ Návrh na založenie Arktickej rady inicioval kanadský premiér Brian Mulroney v Leningrade v roku 1989. Kanadská vláda začala presadzovať premenu AEPS na novú medzinárodnú organizáciu, ktorá by zahŕňala jej agendu a okrem toho by sa venovala aj ďalším, novým programom.

So vznikom medzinárodnej organizácie nesúhlasilo USA a neboli ochotné podporiť kanadskú iniciatívu. Až po nástupe amerického prezidenta Billa Clintona súhlasili v roku

²⁰ AC. *The Arctic Council: A backgrounder* [online]. [cit. 6.2.2019]. Dostupné na internete: <<https://arctic-council.org/index.php/en/about-us>>.

²¹ HUND, A. 2014. *Antarctica and the Arctic Circle: A Geographic Encyclopedia of the Earth's Polar Regions*. Santa Barbara: ABC-CLIO, 2014. s.71. ISBN 978-1-61069-393-6.

²² AC. *History of the Arctic Council* [online]. [cit. 16.2.2019]. Dostupné na internete: <<https://arctic-council.org/index.php/en/about-us/arctic-council>>.

²³ BLOOM, E. 1999. *Establishment of the Arctic Council*. The American Journal of International Law, vol. 93, no. 3/1999, s. 712-714. ISSN 0002-9300.

1995 s vytvorením rady za podmienky, že rada nebude mať právnu subjektivitu. Ďalšou podmienkou bolo, aby sa rada nezaoberala otázkami týkajúcich sa bezpečnosti a aby finančné príspevky boli dobrovoľné, nie povinné. Tieto požiadavky spolu s ďalšími boli vyriešené prostredníctvom dlhého procesu rokovaní.

Na treťom ministerskom zasadnutí, ktoré sa konalo v kanadskom meste Inuvik v marci roku 1996 sa rozhodlo o vytvorení Arktickej rady a pripravený bol aj návrh Ottawskej ministerskej deklarácie, ktorá je právne nezáväzným dokumentom zakladajúcim Arktickú radu. K samotnému vytvoreniu Arktickej rady došlo 19. septembra 1996 akceptáciou a podpisom podmienok Ottawskej ministerskej deklarácie. Doplnená bola na prvom ministerskom zasadnutí Arktickej rady v roku 1998, na ktorom bola prijatá Iqaluitská deklarácia²⁴. Význam deklarácie spočíva okrem iného v definovaní rokovacieho poriadku a pravidiel postupov používaných na zasadnutiach Arktickej rady. Tie sú definované deklaráciou v prílohe 1 a zostali nezmenené od ich prijatia. Ottawská deklarácia definuje Arktickú radu ako fórum zamerané na podporu spolupráce a interakcie medzi arktickými štátmi.²⁵ Jej hlavnými cieľmi je poskytovať prostriedky na podporu spolupráce, koordinácie a interakcie medzi arktickými štátmi (ktoré zahŕňajú obyvateľov Arktídy) najmä v otázkach pôvodného obyvateľstva, trvalo udržateľného rozvoja a ochrane životného prostredia Arktídy; pokračovať v programoch pracovných skupín zriadených pod AEPS; prijať prehľad o programe trvalo udržateľného rozvoja ako aj jeho implementáciu; a poskytovať informácie, podporovať vzdelávanie a venovať pozornosť arktickým otázkam. Okrem cieľov sú v Ottawskej deklarácii definovaní členovia Arktickej rady, pozorovatelia, alebo je aj určená minimálna pravidelnosť stretnutí členov a spôsob rozhodovania v rade.²⁶

Právomoc vytvárať záväzné rozhodnutia alebo vypracovávať pravidlá, ktoré by sa týkali súčasných otázok súvisiacich s Arktídou neboli rade udelené. Napriek tomu vystupuje Arktická rada ako dôležitý aktér v arktických záležitostiach.²⁷

²⁴ The Iqaluit Declaration (1998) [online]. [cit. 17.2.2019]. Dostupné na internete: <https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/86/01_iqaluit_declaration_1998_signed%20%282%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

²⁵ HASANAT, W. 2012. *Soft-law cooperation in international law: The Arctic Council's efforts to address climate change*. Rovaniemi: Lapland University Press, 2012. s.125-126. ISBN 978-952-484-581-6.

²⁶ Declaration on the establishment of the Arctic Council (1996). [online]. [cit. 10.2.2019]. Dostupné na internete: <https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/85/EDOCs-1752-v2-ACMMCA00_Ottawa_1996_Founding_Declaration.PDF?sequence=5&isAllowed=y>.

²⁷ KANKAANPÄÄ, P. - YOUNG, O. 2012. *The effectiveness of the Arctic Council*. Polar Research, 31:1/2012. [online]. [cit. 22.12.2018]. Dostupné na internete: <<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.3402/polar.v31i0.17176?needAccess=true>>.

2 Členstvo a spolupráca s Arktickou radou

V tejto kapitole charakterizujeme štruktúru členstva Arktickej rady a jednotlivých aktérov pôsobiacich v nej. K hierarchicky najvyšším aktérom rady patria členské štáty. Ide o USA, Kanadu, Rusko, Nórsko, Dánsko (zahŕňajúc aj územia Grónska a Faerských ostrovov), Fínsko, Švédsko a Island. Týchto osem štátov zaradujeme k členským štátom a jednou z ich právomocí je rozhodovať v Arktickej rade. Iní členovia rady nedisponujú právomocou v nej rozhodovať.

Okrem ôsmich členských štátov je rada zložená zo špecifickej štruktúry, ktorú predstavujú stáli účastníci, pozorovatelia a pracovné skupiny. Z tohto hľadiska predstavuje platformu s flexibilnými ako aj trvalými charakteristikami, resp. aktérmi.²⁸

Členské štáty spolu so stálymi účastníkmi a pozorovateľmi tvoria základnú, tripartitnú štruktúru rady a každý z tejto skupiny členov má v nej výraznú reprezentatívnu úlohu. Zároveň sa spoločne snažia formulovať alebo spájať rôzne princípy a priority v polárnom regióne do jedného celku a tým prispievať k jednotnej vízii arktickej oblasti.²⁹

2.1 Členské štáty Arktickej rady (A8)

Arktické štáty, inak nazývané aj ako štáty arktickej osmičky (skr.A8) sú definované ako štáty, ktorých územia sa nachádzajú severne od severnej polárnej kružnice, alebo sa jej dotýkajú.³⁰ Štáty A8 sú signatármi Ottawskej deklarácie, ktorá je zakladajúcim dokumentom Arktickej rady. Pri rokovaniach sú štáty zastupované vládnymi predstaviteľmi, ktorí sa usilujú formulovať široký národný názor. Napriek tomu, že krajiny A8 sa odlišujú od seba svojím vplyvom, veľkosťou, či úrovňou záujmu v arktických vzťahoch, každému členskému štátu prislúcha rovnaké postavenie či zastúpenie v rade. Počas toho, ako reprezentujú vlastné špecifické národné záujmy, členské štáty sa snažia v priebehu rokov formulovať spoločnú

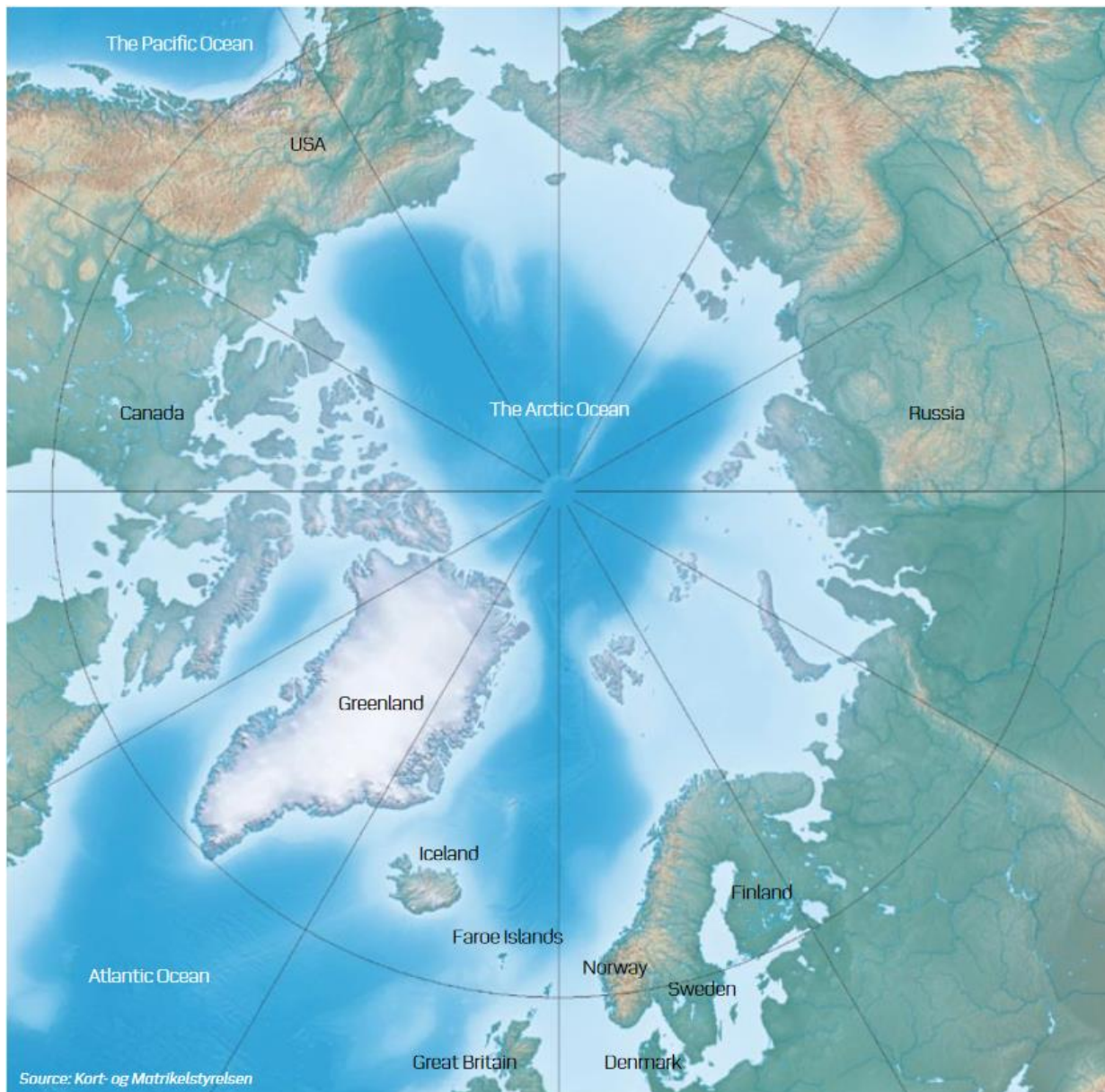
²⁸ KUERSTEN, A. 2016. *The Arctic Five versus the Arctic Council* [online]. [cit. 26.2.2020]. Dostupné na internete: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2861269>.

²⁹ NORD, D. 2016. *The Changing Arctic: Creating a Framework for Consensus Building and Governance within the Arctic Council*. New York: Palgrave Macmillan, 2016. s. 50. ISBN 978-1-349-69929-2.

³⁰ O'ROUKE, R. 2015. *Changes in the Arctic: Background and Issues for Congress* [online]. [cit. 4.2.2019]. Dostupné na internete: <<http://mepoforum.sk/wp-content/uploads/2015/03/Arkt%C3%ADda-US-anal%C3%BDza.pdf>>.

víziu pre Arktídu, ktorá zdôrazňuje spoluprácu a partnerstvo. Tento ich postoj odzrkadľuje aj vedenie rokovaní a prijímanie rozhodnutí na základe konsenzu.³¹

Obrázok 2: Mapa krajín A8

Zdroj: <http://library.arcticportal.org/1890/1/DENMARK.pdf>

2.1.1 Stratégie členských štátov v Arktíde

Spomedzi všetkých členských štátov je najambicióznejším aktérom v regióne Rusko. Rozlohou má najväčší podiel na arktickom území a Weber o tomto území predpokladá, že generuje 20% HDP Ruska, napríklad vďaka využívaniu prírodných zdrojov. Z toho dôvodu

³¹ NORD, D. 2016. *The Changing Arctic: Creating a Framework for Consensus Building and Governance within the Arctic Council*. New York: Palgrave Macmillan, 2016. s. 50. ISBN 978-1-349-69929-2.

ruská vláda vo svojej arktickej stratégii tvrdí, že na desaťročia sa z Arktídy stane strategická základňa ich zdrojov. Medzi ruské priority okrem využívania prírodných zdrojov v arktickom regióne zahŕňajú ochranu životného prostredia, rozvoj Severnej námornej trasy, či rozvoj pobrežnej infraštruktúry.³² Podľa profesora Marca Lanteigneho z Arktickej univerzity v Nórsku sa zvýšil záujem Ruska v Arktíde a to z toho dôvodu, že v dôsledku zmeny environmentálnych podmienok sa sprístupnili nové ekonomické aktivity v arktickom regióne. Príkladom je ťažba nerastných surovín, či námorná doprava. Keďže Rusko je od roku 2014 kvôli anexii Krymu sankcionované, o nové zdroje príjmu z arktického regiónu a samotný región prejavuje silný záujem a jednou z jeho snáh je vytvoriť Arktídu ekonomicky silnejšou.³³

Kanada uplatňuje podobnú, asertívnu politiku ako Rusko. Je druhým najväčším arktickým štátom a dlhodobo zdôrazňuje suverenitu a svoju silnú prítomnosť na Arktíde. Kanadská vláda investuje do veľkých projektov regionálnej infraštruktúry, ale jednou z jej priorít je napríklad udržateľný rozvoj prírodných zdrojov, ktorý tvorí jadro kanadskej arktickej stratégie. Kanada považuje Arktickú radu za hlavnú a najefektívnejšiu štruktúru pre spravovanie Arktídy.³⁴

Nórsko je podľa Webera hlavným regionálnym hráčom na Arktíde a svoju arktickú politiku začalo rozvíjať už začiatkom 90. rokov 20. storočia. Prioritou nórskej zahraničnej politiky je práve arktická politika, s dôrazom na klimatické otázky, potrebu rozvíjať prírodné zdroje a potrebu spolupráce či udržiavanie dobrých vzťahov medzi arktickými krajinami. Napriek tomu, že Nórsko nie je členom Európskej Únie, ako jej politický a ekonomický partner podporuje väčšie zapojenie Európskej Únie do diskusií a rokovaní týkajúcich sa Arktídy.

Okrem Nórska je úzko spojený s Európskou Úniou aj Island, a to prostredníctvom dohody o Európskom hospodárskom priestore. V rámci svojej arktickej politiky sa Island snaží o presadenie štatútu pobrežného štátu s právom na morské oblasti. V stratégiách

³² WEBER, S.- ROMANYSHYN, I. 2012. *The Arctic Region: European Interests and European Policy in the High North*. Konrad Adenauer Stiftung, 2012. [online]. [cit. 23.4.2020]. Dostupné na internete: <https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=ce4a17c3-4628-03a1-41cb-237ac84f6bb9&groupId=252038>.

³³ New Easter Europe. *A new era in the Arctic*. [online]. [cit. 23.4.2020]. Dostupné na internete: <<https://neweasterneurope.eu/2020/03/03/a-new-era-in-the-arctic/>>.

³⁴ ALLAN, I. 2018. *Arctic Narratives and Political Values*. Riga: NATO Strategic, 2018. s. 8-12. ISBN 978-9934-564-28-4.

uprednostňuje islandská vláda regionálnu stabilitu a mier, snahu o zmiernenie klímy, prioritizuje námorný obchod a uprednostňuje posilnenie Arktickej rady.³⁵

Spojené štáty americké boli medzi poslednými štátmi, ktoré vstúpili na politickú sféru Arktídy, ale počas posledného desaťročia venovali čoraz viac pozornosti jej politike. Ich prioritami bola napríklad námorná doprava, vnútorná bezpečnosť, či vedecká spolupráca. Nie je jasné, aký postoj USA zaujalo k medzinárodnej spolupráci so subjektmi mimo Arktídy, a to najmä s Európskou Úniou.³⁶ S dvoma poslednými úradujúcimi prezidentami USA Donaldom Trumpom a Barackom Obamom existujú rozdiely, pokiaľ ide o dôraz na dôležitosť a úlohu Arktídy. Administratíva prezidenta Obamu sa zamerala na vypracovanie komplexných plánov pre arktické otázky a venovala pozornosť zraniteľnostiam regiónu v oblasti zmeny klímy. Administratíva prezidenta Trumpa venovala pozornosť otázkam s dôrazom na potenciál ropy a plynu v arktickom regióne.³⁷

Členmi Arktickej rady a zároveň členmi Európskej Únie sú aj Dánsko, Švédsko a Fínsko. Dánsko vo svojej arktickej stratégii stanovuje ciele nielen pre celé kráľovstvo, ale aj pre jeho nezávislé krajiny Grónsko a Faerské ostrovy. Najdôležitejším cieľom pre Dánsko je využívanie zdrojov, napríklad rozšírenie ťažby ropy a plynu v Grónsku a rybolov na Faerských ostrovoch. Vo všetkých častiach svojej ríše Dánsko rozširuje rôzne druhy obnoviteľnej energie. Okrem toho sa Dánsko snaží presadzovať kodifikáciu polárneho práva a podporuje možnosť záväzného rozhodovania Arktickej rady.

Ako Dánsko, tak aj Fínsko kladie dôraz na obnoviteľné energie a zdôrazňuje ich význam pre hospodárstvo. Ďalšia otázka, ktorú zdôrazňuje je digitalizácia a inovácie, a preto výrazne investuje do výskumu a vývoja technológií a do nových obchodných modelov pre Arktídu. Fínsko podporuje silnú úlohu Európskej Únie v Arktíde a taktiež podporuje jej žiadosť na pozorovateľa v Arktickej rade.

³⁵ WEBER, S. – ROMANYSHYN, I. 2012. *The Arctic Region: European Interests and European Policy in the High North*. Konrad Adenauer Stiftung, 2012. [online]. [cit. 23.4.2020]. Dostupné na internete: <https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=ce4a17c3-4628-03a1-41cb-237ac84f6bb9&groupId=252038>.

³⁶ WEBER, S. – ROMANYSHYN, I. 2012. *The Arctic Region: European Interests and European Policy in the High North*. Konrad Adenauer Stiftung, 2012. [online]. [cit. 23.4.2020]. Dostupné na internete: <https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=ce4a17c3-4628-03a1-41cb-237ac84f6bb9&groupId=252038>.

³⁷ ROWE, E. – BLAKKISRUD, H. 2019. *The Arctic Council and US domestic policymaking*. Norwegian Institute of International Affairs, 8/2019. [online]. [cit. 23.4.2020]. Dostupné na internete: <https://nupi.brage.unit.no/nupi-xmlui/bitstream/handle/11250/2592895/NUPI_Policy_Brief_8_2019_RoweBlakkisrud.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Podobne ako Fínsko, aj Švédsko podporuje vývoj inovatívnych a udržateľných technológií pre riadenie arktických zdrojov. Z ekonomického hľadiska sa zaujíma najmä o oblasti baníctva, lesníctva a cestovného ruchu, ktoré sprevádza záujem o rozširovanie infraštruktúry. V otázke spolupráce si želá zachovať, prípadne zvýšiť severskú ako aj európsku spoluprácu v arktických otázkach.³⁸

Národné arktické stratégie severských krajín zdieľajú podobnosti v niektorých témach a otázkach, pričom zároveň odrážajú rozdielne politické perspektívy. Všetky národné stratégie kladú pozitívny výhľad na príležitosti spojené s využívaním prírodných zdrojov a prikladajú dôležitosť riadeniu trvalo udržateľných zdrojov. Stratégie tiež predstavujú silný konsenzus v dôležitosti ochrany životného prostredia v Arktíde. Spoločný dôraz kladú aj na význam medzinárodného práva a cieľ zachovania Arktídy ako regiónu s nízkym napätím. Národné arktické stratégie sa líšia najmä v ambíciách týkajúcich sa hospodárskych činností a záujmov na Arktíde.³⁹

2.2 Pozorovatelia

V Deklarácii o zriadení Arktickej rady sa uvádza, že status pozorovateľa v Arktickej rade je otvorený a môžu ho získať štáty, ktoré nemajú územie v Arktíde, medzivládne, mimovládne, medziparlamentné, globálne či regionálne organizácie o ktorých Arktická rada rozhodne, že môžu prispieť k rade svojou činnosťou. Po tom, čo štát alebo organizácia odošle žiadosť o status pozorovateľa sekretariátu Arktickej rady, rada určí, či je žiadateľ na tento status spôsobilý. Pri určovaní spôsobilosti žiadateľa o status pozorovateľa rada kladie dôraz na viaceré otázky. Napríklad, či pozorovatelia prijímajú a podporujú ciele Arktickej rady definované v Ottawskej deklarácii, či pozorovatelia uznávajú suverenitu a jurisdikciu arktických štátov v Arktíde, či rešpektujú hodnoty, záujmy, kultúru a tradície pôvodných obyvateľov Arktídy, alebo či preukázali politickú ochotu a finančnú schopnosť prispievať k práci stálych účastníkov rady a ďalších obyvateľov Arktídy.

Úloha pozorovateľov v Arktickej rade spočíva najmä v tom, že pozorujú prácu rady a prispievajú k nej relevantnými aktivitami. Pozorovatelia môžu napríklad navrhovať projekty a sú pozývaní na zasadnutia rady. Na zasadnutiach pomocných orgánov rady na

³⁸ SCHULZE, V-G. 2017. *Arctic Strategies Round-up*. 2017. [online]. [cit. 24.4.2020]. Dostupné na internete: <https://www.arctic-office.de/fileadmin/user_upload/www.arctic-office.de/PDF_uploads/Arctic_Strategies_EN_10.11.17.pdf>.

³⁹ KARLSDÓTTIR, A. – GREVE HARBO, L. 2017. *Nordic Arctic Strategies in Overview*. NORDREGIO, 2017. s.2. ISSN 2001-3876.

ktoré boli pozvaní, môžu pozorovatelia následne po arktických štátoch vydávať vyhlásenia, či predkladať a poskytovať stanoviská k prerokovaným otázkam, nemajú ale právomoc rozhodovať v rade.

V súčasnosti tvoria pozorovatelia počtom najväčšiu skupinu v štruktúre členstva Arktickej rady. Pozorovateľov môžeme rozdeliť do troch kategórií. V prvej kategórii je trinásť krajín, a to Francúzsko, Nemecko, Taliansko, Japonsko, Holandsko, Čína, Poľsko, India, Južná Kórea, Singapur, Španielsko, Švajčiarsko a Spojené kráľovstvo. Posledným členom sa v roku 2017 stalo Švajčiarsko po zasadnutí ministrov v meste Fairbanks na Aljaške.⁴⁰ Prijatie ázijských štátov bolo kontroverzné rozhodnutie, ktorému arktické veľmoci Rusko a Kanada dlhodobo odolávali a USA boli nerozhodné do posledného momentu. Dôvodom boli najmä obavy zo strategických cieľov Číny v Arktíde. Naopak, Škandinávské krajiny zdôrazňovali pozitívne aspekty ázijských záujmov a videli ich účasť na arktických záležitostiach ako posilňovanie Arktickej rady, z ktorej môže účasť ázijských aktérov spraviť relevantnejšiu inštitúciu.⁴¹

Napriek tomu, že Čína je pozorovateľom od roku 2013, doposiaľ ale nezverejnila svoju konkrétnu národnú arktickú stratégiu. Čína však venuje v rámci svojej zahraničnej politiky Arktíde čoraz väčšiu pozornosť, a to z toho dôvodu, že dôsledkami zmeny klímy bude priamo ovplyvnená.

Rovnako ako Čína, aj Holandsko je ohrozené zmenou klímy s očakávaným zvýšením hladiny mora. Holandská vláda preto investuje do výskumu a vývoja technológií priaznivých pre klímu. Ďalej sa zaviazalo usilovať sa o dosiahnutie záväzných medzinárodných dohôd a globálnych noriem na ochranu životného prostredia v Arktíde.

Náš susediaci štát – Poľsko, je pozorovateľom v Arktickej rade od roku 1998. Aj keď zatiaľ neuverejnili žiaden strategický dokument, poľská arktická politika sa zameriava najmä na rozvoj vedeckej spolupráce a Poľsko je zapojené do mnohých medzinárodných arktických výskumov.⁴²

V druhej kategórii pozorovateľov sú medzivládne a medziparlamentné organizácie, ktorých je v súčasnosti v rade taktiež trinásť. Príkladom sú Medzinárodná námorná organizácia (*International Maritime Organisation*, IMO), Severská rada ministrov (*Nordic*

⁴⁰ AC. *Observers* [online]. [cit. 24.4.2020]. Dostupné na internete: <<https://arctic-council.org/en/about/observers/>>.

⁴¹ LUNDE, L. 2014. *The Nordic Embrace: Why the Nordic Countries Welcome Asia to the Arctic Table*. Asia Policy, 2014 (18). s. 39. ISSN 1559-2960.

⁴² SCHULZE, V-G. 2017. *Arctic Strategies Round-up*. 2017. [online]. [cit. 24.4.2020]. Dostupné na internete: <https://www.arctic-office.de/fileadmin/user_upload/www.arctic-office.de/PDF_uploads/Arctic_Strategies_EN_10.11.17.pdf>.

Council of Ministers, NCM), či Rozvojový program Spojených národov (*United Nations Development Programme*, UNDP). O status pozorovateľa sa v súčasnosti usiluje aj Európska únia.

Do poslednej kategórie pozorovateľov patria mimovládne organizácie ako sú fóra, asociácie, zväzy, univerzity, či fondy na ochranu prírody, ktorých je v Arktickej rade spoločne dvanásť. Príkladom sú nasledujúce organizácie: *Advisory Committee on Protection of the Sea (ACOPS)*, *Circumpolar Conservation Union (CCU)*, *International Arctic Science Committee (IASC)*, *Northern Forum (NF)*, *Oceana*, alebo *University of the Arctic (UArctic)*.

Význam pozorovateľov pre Arktickú radu okrem prispievania relevantnými aktivitami k jej činnosti spočíva aj v prispievaní finančných prostriedkov. Pozorovatelia finančne podporujú najmä aktivity pracovných skupín Arktickej rady.⁴³ Pracovné skupiny dostávajú podporu svojich aktivít dvoma spôsobmi. Prvým spôsobom je priame financovanie, čo predstavuje priame poskytnutie finančnej pomoci. Druhým spôsobom podpory je nepeňažná podpora, a to vo forme poskytnutí odborníkov.⁴⁴ Systém financovania rady funguje na báze nepravidelných príspevkoch, nakoľko jej systém je založený na dobrovoľnom prispievaní. Okrem pozorovateľov možnými zdrojmi financovania Arktickej rady sú samotné členské štáty rady, medzinárodné finančné inštitúcie, súkromné nadácie a podniky.⁴⁵

2.3 Stáli účastníci

Medzi stálych účastníkov patrí šesť organizácií zastupujúcich pôvodné obyvateľstvo Arktídy. Z celkového počtu 4 miliónov obyvateľov Arktídy približne 500 tisíc patrí k pôvodnému obyvateľstvu. Z toho dôvodu dostali organizácie pôvodného obyvateľstva v rade status stálych účastníkov. Predstavujú jedinečnú črtu Arktickej rady a významne prispievajú k jej činnostiam vo všetkých oblastiach.⁴⁶

⁴³ AC. *Observers* [online]. [cit. 24.4.2020]. Dostupné na internete: <<https://arctic-council.org/en/about/observers/>>.

⁴⁴ Arctic Council funding: An overview (2016). [online]. [cit. 20.5.2020]. Dostupné na internete: <https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/1721/EDOCS-3199-v4-ACSAOUS202_Fairbanks_2016_5-1_Arctic-Council-funding-an-overview.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

⁴⁵ Financing of Arctic Council Projects (2003). [online]. [cit. 20.5.2020]. Dostupné na internete: <https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/325/ACSAO-IS01_8_Financing_AC_projects.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

⁴⁶ AC. *Permanent Participants* [online]. [cit. 24.4.2020]. Dostupné na internete: <<https://arctic-council.org/en/about/permanent-participants/>>.

Rovnako ako členské štáty, aj stáli účastníci sa navzájom líšia veľkosťou, zdrojmi, či vplyvom v regióne. Napriek tomu, že stáli účastníci sú rôznorodí, ich spoločným znakom je zastupovanie pôvodného obyvateľstva Arktídy. Už pred vznikom Arktickej rady organizácie pôvodného obyvateľstva boli aktívne, zapájali sa najmä prostredníctvom Organizácie Spojených národov. Arktické štáty si uvedomovali, že znalosti pôvodných organizácií sú užitočné a v mnohých nevyhnutné na pochopenie Arktídy, preto pri zrode Arktickej rady boli prizvané k rokovaniam aj tri domorodé organizácie, pôvodne ako pozorovatelia. V čase vzniku Arktickej rady sa rozšírila úloha organizácií pôvodného obyvateľstva, a to vytvorením kategórie stály účastník v Arktickej rade.⁴⁷

Stáli pozorovatelia sa spoločne snažia prejavit' záujem o témy, ktoré nemusia byť reprezentované národnými vládami arktických štátov. Podľa zakladajúceho dokumentu Arktickej rady majú stáli účastníci právo na aktívnu účasť a konzultácie na rokovaní rady. Na druhej strane, pridelené individuálne hlasy ako majú členské štáty už stáli účastníci nemajú. Teoreticky sa tým vytvára určitá druhoradosť pre stálych účastníkov a vedie to aj k tomu, že táto skupina členov sa cíti v rade marginalizovaná. Prakticky sa však väčšina členských štátov pravidelne stretáva s organizáciami zastupujúcimi pôvodné obyvateľstvo Arktídy a vo väčšine podstatných záležitostí, či pred vydaním rozhodnutí si štáty vyžadujú ich názor a súhlas. Aj keď stáli účastníci nemajú možnosť individuálne hlasovať v rámci rady, týmto spôsobom môžu uplatniť neformálne veto. Takáto situácia bola naposledy zaznamenaná, keď najmä zo strany stálych účastníkov bola odložená žiadosť na prijatie Európskej Únie za pozorovateľa.

V Ottawskej deklarácii sa ďalej uvádza, že počet stálych účastníkov musí byť vždy nižší ako celkový počet členských štátov.⁴⁸ Počet členských štátov v Arktickej rade je osem a stálych účastníkov šesť a to konkrétne: *Aleut International Association* (AIA), *Arctic Athabaskan Council* (AAC), *Gwich'in Council International* (GCI), *Inuit Circumpolar Council* (ICC), *Russian Association of Indigenous People of North* (RAIPON) a *Saami Council* (SC). Sú to neziskové, politické, alebo mimovládne organizácie, ktoré zastupujú arktické domorodé obyvateľstvo členských štátov Arktickej rady (s výnimkou

⁴⁷ GAMBLE, J. 2015. *The Arctic Council Pemanent Participants: Capacity & Support – Past, Present & Future*. Arctic Yearbook, 2015. . [online]. [cit.20.5.2020]. Dostupné na internete: <https://arcticyearbook.com/images/yearbook/2015/Commentaries/COMM_J_Gamble.pdf>.

⁴⁸ NORD, D. 2016. *The Changing Arctic: Creating a Framework fo Consensus Building and Governance within the Arctic Council*. New York: Palgrave Macmillan, 2016. s. 50-52. ISBN 978-1-349-69929-2.

Islandu). Zameriavajú sa na ochranu tohto obyvateľstva, ochranu ich kultúry, ochranu životného prostredia, ale venujú sa aj edukačným a sociálno-ekonomickým otázkam.⁴⁹

2.4 Pomocné orgány

2.4.1 Pracovné skupiny

Poslednú skupinu v štruktúre členstva Arktickej rady tvoria pracovné skupiny, ktoré zaradujeme do kategórie pomocných orgánov. Ich úlohou je vyvíjať projekty a uskutočňovať výskum tých projektov, ktoré schválila Arktická rada. Výskum a projekty prebiehajú za pomoci expertov z konkrétneho odvetvia, vládnych agentúr a výskumníkov. Projekty pracovných skupín pokrývajú širokú oblasť tém, a to od zmeny klímy po núdzové situácie. V Arktickej rade je v súčasnosti šesť pracovných skupín a každá skupina má osobitný mandát, vlastného predsedu a správnu radu, ktoré sú podporované sekretariátom.⁵⁰

Podľa bývalého predsedu jednej z pracovných skupín, Davida Stonea, slúžia pracovné skupiny rade ako mechanizmus na vykonávanie práce a poskytujú informácie potrebné k rozhodovaniu rady. Preto je podľa neho možné uvažovať o šírke úspechov Arktickej rady, ak si zároveň pripomíname výsledky jej pracovných skupín. Ide o nasledovné pracovné skupiny: *Arctic Contaminants Action Program* (ACAP), *Arctic Monitoring and Assessment Programme* (AMAP), *Conservation of Arctic Flora and Fauna* (CAFF), *Emergency Prevention, Preparedness and Response* (EPPR), *Protection of the Arctic Marine Environment* (PAME) a *Sustainable Development Working Group* (SDWG).⁵¹

ACAP pôsobí ako posilňujúci mechanizmus na podporu vnútroštátnych opatrení na zníženie emisií a iných únikov znečisťujúcich látok a v spolupráci s národnými orgánmi arktických krajín vyvíja projekty na znižovanie emisií a kontaminantov. ACAP tvoria štyri expertné skupiny, ktorých aktivity sa zameriavajú na perzistentné organické látky a ortuť, odpad, odstraňovanie lokálnych zdrojov kontaminácie, a znečisťujúce látky s krátkodobým

⁴⁹ SCHULZE, V-G. 2017. *Arctic Strategies Round-up*. 2017. [online]. [cit. 25.4.2020]. Dostupné na internete: <https://www.arctic-office.de/fileadmin/user_upload/www.arctic-office.de/PDF_uploads/Arctic_Strategies_EN_10.11.17.pdf>.

⁵⁰ AC. *Working Groups* [online]. [cit. 25.4.2020]. Dostupné na internete: <<https://arctic-council.org/en/about/working-groups/>>.

⁵¹ The University of the Arctic. *The Role of the Working Groups in the Work of the Arctic Council* [online]. [cit. 25.4.2020]. Dostupné na internete: <<https://www.uarctic.org/shared-voices/shared-voices-magazine-2016-special-issue/the-role-of-the-working-groups-in-the-work-of-the-arctic-council/>>.

účinkom ako je uhlík alebo metán.⁵² Úlohou AMAP je monitorovať arktické prostredie, ekosystém a poskytovať vedecké poradenstvo vládam pri riešení otázok znečistenia a nepriaznivých účinkov zmeny klímy. Jej priority zahŕňajú napríklad problematiku ťažkých kovov, rádioaktivity, plastov a mikropplastov, extrémnych poveternostných udalostí alebo dôsledky globálnych klimatických zmien v Arktíde.⁵³

Ochranou arktickej biodiverzity sa zaoberá CAFF a snaží sa taktiež o trvalú udržateľnosť živých zdrojov na Arktíde. EPPR sa podobne ako ACAP snaží chrániť arktické prostredie pred znečistením, a ďalej sa venuje krízovým situáciám, nehodám, pátracím a záchranným akciám. Ochranou arktického morského prostredia a jeho trvalo udržateľným využívaniu sa venuje PAME.⁵⁴ Cieľom pracovnej skupiny SDWG je presadzovať trvalo udržateľný rozvoj Arktídy a zlepšovať podmienky arktických spoločenstiev v oblastiach ako je trvalo udržateľný rozvoj, hospodársky rozvoj, vzdelávanie, dedičstvo a kultúra arktických spoločenstiev, zdravie, infraštruktúra a odstránenie nerovností na základe veku, pohlavia, zdravotného postihnutia, rasy, etnicity a náboženstva.⁵⁵

2.5 Ministerské zasadnutia Arktickej rady

Ministerských zasadnutí Arktickej rady sa zúčastňujú ministri zahraničných vecí jednotlivých arktických štátov. Cieľom zasadnutí je ukončiť dvojročné predsedníctvo Arktickej rady jednej krajiny a predať predsedníctvo ďalšej krajine v poradí. Na rozdiel od Ministerských zasadnutí, ktoré sa konajú každé dva roky, Zasadnutie vyšších predstaviteľov Arktídy (*Senior Arctic Official meeting*, SAO) by sa mali konať najmenej dvakrát ročne. Ich úlohou je prerokovávať a prijímať správy od pracovných skupín Arktickej rady, koordinovať a monitorovať činnosť rady. Vydávajú odporúčania, ktoré sa následne predkladajú na Ministerských zasadnutiach. K tomu, aby Ministerské zasadnutie alebo SAO bolo uznášaniaschopné, je potrebná účasť aspoň šiestich arktických štátov. Arktické štáty a stáli účastníci sa môžu zúčastňovať na všetkých zasadnutiach a činnostiach Arktickej rady. Môžu

⁵² AC. *Arctic Contaminants Action Program* [online]. [cit. 20.5.2020]. Dostupné na internete: <<https://arctic-council.org/en/about/working-groups/acap/home/>>.

⁵³ AC. *Arctic Monitoring and Assessment Programme* [online]. [cit. 20.5.2020]. Dostupné na internete: <<https://arctic-council.org/en/about/working-groups/amap/>>.

⁵⁴ RAHBK-CLEMMENSEN, J. – THOMASEN, G. 2018. *Learning from the Ilulissat Initiative: State Power, Institutional Legitimacy, and Governance in the Arctic Ocean 2007-18*. Centre of Military Studies, 2018. s. 41. ISBN 978-87-7393-815-7.

⁵⁵ AC. *Sustainable Development Working Group* [online]. [cit. 20.5.2020]. Dostupné na internete: <<https://arctic-council.org/en/about/working-groups/sdwg/>>.

ich zastupovať vedúci delegácie daného arktického štátu, ktorí sa môžu stretávať podľa vlastného uváženia aj súkromne.

V súlade s Ottawskou deklaráciou sa všetky rozhodnutia Arktickej rady a jej pomocných orgánov, vrátane rozhodnutí, ktoré majú prijať SAO, prijímajú na základe konsenzu všetkých ôsmich členských štátov Arktickej rady. V prípade, že ministerské alebo SAO zasadnutie sa koná bez účasti všetkých ôsmich arktických štátov, rozhodnutia sa môžu prijímať na základe konsenzu prítomných arktických štátov. Podmienkou prijatia takýchto rozhodnutí je písomné potvrdenie od neprítomných členských štátov Arktickej rady do 45 dní po prijatí oznámenia o rozhodnutí.

Rotujúce predsedníctvo štátov sa začína ukončením Ministerského zasadnutia predchádzajúceho predsedníctva a trvá do konca nasledujúceho Ministerského zasadnutia. Predsedníctvo navrhuje dátum a miesto konania nasledujúceho Ministerského zasadnutia, a to najmenej šesť mesiacov pred navrhovaným dátumom. Návrh programu rokovaní sa rozosiela predsedajúci štát najneskôr 90 dní pred Ministerským zasadnutím. Arktické štáty a stáli účastníci môžu navrhovať doplňujúce body do agendy a to najneskôr do 60 dní pred zasadnutím. Revidovaný návrh programu rokovaní rozosiela predsedajúca krajina účastníkom najneskôr 30 dní pred konaním Ministerského zasadnutia. Finálny program sa prijíma rozhodnutím arktických štátov na úvodnom rokovaní Ministerského zasadnutia.⁵⁶

Od roku 1998 do roku 2019 sa uskutočnilo jedenásť Ministerských zasadnutí Arktickej rady. Išlo o nasledovné Ministerské zasadnutia:⁵⁷

- Ministerské zasadnutie v Iqualute, Kanada, 17.9. - 18.9. 1998
- Ministerské zasadnutie v Barrow, USA, 12.10. 2000
- Ministerské zasadnutie v Inari, Fínsko, 9.10. - 10.10. 2002
- Ministerské zasadnutie v Reykjavíku, Island, 24.11. 2004
- Ministerské zasadnutie v Salekharde, Rusko, 26.10. 2006
- Ministerské zasadnutie v Tromsø, Nórsko, 29.4. 2009
- Ministerské zasadnutie v Nuuk, Grónsko, 12.5.2011
- Ministerské zasadnutie v Kirune, Švédsko, 15.5.2013
- Ministerské zasadnutie v Iqualute, Kanada, 24.4. - 25.4. 2015

⁵⁶ Arctic Council Rules of Procedure (2013). [online]. [cit. 7.5.2020]. Dostupné na internete: <https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/940/2015-09-01_Rules_of_Procedure_website_version.pdf?sequence=7&isAllowed=y>.

⁵⁷ AC. *Ministerial Meetings* [online]. [cit. 7.5.2020]. Dostupné na internete: <<https://oaarchive.arctic-council.org/handle/11374/373>>.

- Ministerské zasadnutie vo Fairbanks, USA, 11.5. 2017
- Ministerské zasadnutie v Rovaniemi, Fínsko, 6.5. - 7.5. 2019

Na poslednom Ministerskom zasadnutí Arktickej rady v roku 2019 nedošlo k podpísaniu spoločnej deklarácie a teda išlo o prvé Ministerské zasadnutie rady, ktoré nemalo na záver predsedníctva podpísanú deklaráciu. Namiesto nej arktické štáty vytvorili spoločné vyhlásenie, ktorému odborníci pripisujú menšiu záväznosť oproti deklarácii. Napriek tomu, že arktické štáty sa nedohodli na novej deklarácii, bola zdôrazňovaná silná arktická spolupráca a to najmä z toho dôvodu, že iba po druhý raz v histórii Arktickej rady sa zúčastnilo zasadnutia všetkých osem ministrov zahraničných vecí arktických štátov.⁵⁸

⁵⁸ High North News. *Did Not Manage to Agree: First Ever Arctic Council Ministerial Meeting Without Joint Declaration*. [online]. [cit. 7.5.2020]. Dostupné na internete: <<https://www.highnorthnews.com/en/first-ever-arctic-council-ministerial-meeting-without-joint-declaration>>.

3 Ciele a metodika práce

Hlavným cieľom bakalárskej práce je analyzovať činnosť Arktickej rady, arktických aktérov a analyzovať význam normotvornej aktivity Arktickej rady. Na dosiahnutie hlavného cieľa sme si stanovili nasledovné parciálne ciele, ktoré nám dopomohli k dosiahnutiu hlavného cieľa:

- vymedzenie územia Arktídy podľa definícií vytvorených Arktickou radou,
- objasnenie vzniku, významu a hlavných cieľov Arktickej rady,
- analýza štruktúry členstva Arktickej rady a priblíženie jednotlivých štruktúr,
- analýza stratégií arktických štátov v rámci regiónu,
- komparácia dvoch vybraných predsedníctiev Arktickej rady a analýza súčasného predsedníctva,
- analýza vzťahu medzi Európskou úniou a Arktickou radou a jej arktických priorít,
- analýza právne záväzných a nezáväzných dokumentov pod záštitou Arktickej rady,
- priblíženie účinnosti *soft law* nástrojov.

K naplneniu stanoveného hlavného cieľa a parciálnych cieľov sme pri písaní bakalárskej práce aplikovali najmä klasické vedecké metódy, ako je napríklad analýza, syntéza a komparácia. Príkladom na využitie komparácie bolo porovnanie dvoch vybraných predsedníctiev v štvrtej kapitole alebo komparácia právne záväzných a právne nezáväzných nástrojov Arktickej rady v šiestej kapitole. Najčastejšie využívanou metódou bola ale analýza, pričom z množstva informácií sme sa snažili identifikovať tie najrelevantnejšie a po preštudovaní relevantných zdrojov sme vybrali tie najpodstatnejšie informácie.

Nakoľko arktickú problematiku skúmajú predovšetkým zahraniční autori z arktických krajín, pri písaní bakalárskej práce sme využívali najmä cudzojazyčnú literatúru. Na základe témy bakalárskej práce, ktorá nebola dosiaľ dostatočne preskúmaná slovenskými autormi boli slovenské zdroje užitočné pri vymedzovaní arktického územia a pre základné definovanie Arktickej rady, ale na hĺbkovú analýzu neboli dostatočné. Z toho dôvodu sme vychádzali zo zahraničných kníh a publikácií, v ktorej bola problematika dostatočne charakterizovaná. Vychádzali sme aj zo zverejnených informácií na oficiálnom portáli Arktickej rady a pracovali sme aj vo väčšej miere s dostupným archívom právnych dokumentov, ktoré daný portál ponúka. Napriek tomu sme sa snažili internetové zdroje minimalizovať a využívať predovšetkým odbornú vedeckú literatúru.

4 Predsedníctvo v Arktickej rade

Podľa Deklarácie o zriadení Arktickej rady by rada mala zasadať obvykle každé dva roky. Za rovnaké obdobie taktiež postupne rotuje medzi jej členskými štátmi zodpovednosť za usporadúvanie zasadnutí rady. Funkciou predsedníctva je pôsobiť ako predseda Arktickej rady počas dvojročného funkčného obdobia a koordinovať opatrenia na ministerských zasadnutiach. Arktické štáty na svoje dvojročné funkčné obdobie zvyčajne navrhujú program cieľov, ktoré by počas svojho funkčného obdobia chceli uprednostniť. Práve uprednostňovanie cieľov a priorít umožňuje využiť príležitosť predsedníctva na posunutie programu Arktickej rady bližšie k národným záujmom konkrétneho členského štátu.

Prvé predsedníctvo sa konalo v rokoch 1996 – 1998 a predsedala mu kanadská vláda.⁵⁹ Od tohto prvého predsedníctva sa uskutočnilo jedenásť ďalších predsedníctiev, vrátane súčasného islandského. V tejto kapitole si priblížime súčasné predsedníctvo a navzájom porovnáme dve predsedníctva vybraných krajín.

4.1 Program a priority súčasného predsedníctva

Funkciu predsedníctva na funkčné obdobie v rokoch 2019-2021 prevzal Island. Témou programu aktuálneho predsedníctva je „Spoločne k udržateľnej Arktíde“. Táto téma odráža záväzok Islandu dodržiavať zásadu trvalo udržateľného rozvoja a odkazuje na potrebu úzkej spolupráce medzi arktickými štátmi. Vo svojom programe opisuje, že trvalo udržateľný rozvoj a ochrana životného prostredia sú od založenia Arktickej rady jadrom jej činnosti. S prebiehajúcimi rýchlymi zmenami v životnom prostredí sa jej úloha stáva čoraz dôležitejšou. Teploty v Arktíde neustále stúpajú a urýchľuje sa tým topenie ľadu. Týmto zmenami sú ovplyvnené ekosystémy Arktídy s rôznymi sociálno-ekonomickými dôsledkami pre arktické spoločenstvá. Preto je potrebné hľadať rovnováhu medzi tromi piliermi trvalo udržateľného rozvoja a to: ekonomickým rastom, sociálnou inklúziou a ochranou životného prostredia.

Predsedníctvo bude naďalej pokračovať v podpore prebiehajúcich činností pracovných skupín a zároveň bude zavádzať niekoľko nových projektov do pracovného plánu rady. S dôrazom na trvalo udržateľný rozvoj zdôrazňuje štyri nasledovné priority:

⁵⁹ SMIESZEK, M. – KANKANPÄÄ, P. 2015. *Role of the Arctic Council Chairmanship*. Arctic Yearbook, Northern Research Forum, 2015. s. 252-254. ISSN 2298–2418.

1.) *Arktickéorské prostredie*

Pracovné skupiny rady výrazne prispievajú svojou prácou k vedeckému poznaniu a porozumeniu arktického morského prostredia. Naďalej budú preto pokračovať vo svojej práci v oblasti monitorovania a ochrany morských a pobrežných ekosystémov a budú podporovať trvalo udržateľné využívanie morských zdrojov. Počas svojho predsedníctva chce Island zdôrazniť znečistenie morí v arktickom prostredí plastom a vypracovať regionálny akčný plán na jeho zníženie. S rastúcou frekvenciou námornej dopravy je nevyhnutné udržiavať úzku spoluprácu medzi arktickými štátmi v oblasti pripravenosti a predchádzaniu mimoriadnym udalostiam. Island bude naďalej podporovať bezpečnú a udržateľnú arktickú lodnú dopravu.

2.) *Klíma a riešenia pre ekologické využívanie energií*

Vplyvy zmeny klímy poznačujú nielen životné prostredie Arktídy, ale tiež vplývajú na sociálno-ekonomickú prosperitu arktických spoločností. Členské štáty prijímajú opatrenia na riešenie zmeny klímy, ktoré sú v súlade s ich vnútroštátnymi politikami a medzinárodnými záväzkami. Arktická rada bude naďalej pozorovať a hodnotiť vplyv klímy na ekosystémy v Arktíde. Skupiny expertov sa naďalej budú venovať identifikácii príležitostí na zníženie emisií, nakoľko pokrok v tejto oblasti by mohol pomôcť spomaliť súčasné tempo klimatických zmien v Arktíde. Podporovať sa bude aj rozvoj udržateľného využívania energií v arktickom regióne.

3.) *Ludia a komunity Arktídy*

Iniciatíva zameraná na podporu blahobytu približne štyroch miliónov obyvateľov Arktídy. Nové ekonomické príležitosti ako rozvoj telekomunikácií, turizmus alebo lodná doprava, realizované udržateľným spôsobom môžu prispieť k prosperite arktických spoločností.

4.) *Silnejšia Arktická rada*

V neposlednom rade sa bude islandské predsedníctvo usilovať o posilnenie spolupráce v samotnej Arktickej rade. Medzi členskými štátmi a stálymi účastníkmi budú pokračovať úzke konzultácie a mali by sa preskúmať ďalšie príležitosti na spoluprácu s pozorovateľmi, ktoré budú prospešné pre obe strany. Island si taktiež želá posilniť spoluprácu medzi Arktickou radou a Arktickou hospodárskou radou, ktorej cieľom je podporovať zodpovedný hospodársky rozvoj a obchodné aktivity Arktídy a jej spoločností.⁶⁰

⁶⁰ Iceland's Chairmanship Program for the Arctic Council. *Together towards a sustainable Arctic*. 2019. [online]. [cit. 26.4.2020]. Dostupné na internete: <<https://oaarchive.arctic-council.org/>>

V súčasnej situácii globálnej pandémie zostávajú ciele prebiehajúceho islandského predsedníctva nezmenené. Arktické spoločenstvá sú osobitne zraniteľné, nakoľko na severe Arktídy je viacero oblastí s nedostatočne rozvinutou infraštruktúrou a nedostatkom prístupu k zdravotnej starostlivosti a tieto faktory by mohli zvýšiť zdravotné riziká počas pandémie.

Arktická rada berie ohľad na túto situáciu a prostredníctvom svojich pracovných skupín sa snaží o zlepšenie životných podmienok všetkých obyvateľov Arktídy. Zlepšenie životných podmienok obyvateľov zdôrazňuje súčasné islandské predsedníctvo a to vo svojej iniciatíve ľudia a komunity Arktídy. Táto iniciatíva zostáva aj hlavnou prioritou práce Arktickej rady. Príkladom takejto práce Arktickej rady je projekt *One Arctic- One Health* v rámci pracovnej skupiny SDWG. Jeho cieľom je podporiť verejné zdravotníctvo a poskytovanie zdravotníckych služieb s dôrazom na projekty, ktoré môžu prispieť okrem iného aj k zníženiu mortality.⁶¹

4.2 Porovnanie predsedníctiev vybraných krajín

Na komparáciu programov predsedníctiev sme si vybrali dve posledné predsedníctva, ktoré sa konali pred súčasným, islandským predsedníctvom. Konkrétne ide o funkčné obdobie Fínska v rokoch 2017-2019 a funkčné obdobie USA v rokoch 2015-2017.

V súčasnom desaťročí sa zvýšil význam arktického regiónu pre USA po návšteve Aljašky prezidentom Obamom v roku 2015. Bol to prvý americký prezident, ktorý vycestoval na sever od polárneho kruhu a počas svojej návštevy zdôraznil dopady zmeny klímy, ktoré ovplyvňujú Arktídu, ako aj celú planétu. Témou predsedníctva USA bola „Jedna Arktída, spoločné príležitosti, výzvy a zodpovednosti“. Po nástupe Trumpovej administratívy USA navrhli prvý energetický plán Ameriky, v ktorom navrhli prieskum neprebádaných ložísk ropy, pričom ignorovali ich environmentálne dopady. Ďalej navrhli plán obnoviteľnej energie vyrábanej z miestnych zdrojov, ktorým pomohli riešiť arktickú energetickú krízu. Americké predsedníctvo zaradilo do prioritných cieľov tieto oblasti: zlepšenie hospodárskych a životných podmienok v arktických komunitách, bezpečnosť, ochrana a správa Severného ľadového oceánu, a riešenie dôsledkov zmeny klímy. K najdôležitejším úspechom predsedníctva USA patrí práca na tretej právne záväznej dohode (*Dohoda o posilnení medzinárodnej spolupráce v oblasti vedy v Arktíde*) pod

council.org/bitstream/handle/11374/2456/Arctic_Council-Iceland_Chairmanship_2019-2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

⁶¹ E-mailová komunikácia s PR oddelením Arktickej rady z dňa 13.5.2020.

záštitou Arktickej rady, ktorá bola podpísaná záverečnom zasadnutí predsedníctva USA vo Fairbanks. Keďže narastá význam Severného ľadového oceánu, ďalším úspechom predsedníctva bolo zlepšenie arktickej spolupráce na mori a to vďaka vypracovaniu konkrétnych programov a nástrojov, ktoré môžu pomôcť k lepšej koordinácii námorných činností medzi arktickými štátmi. Napriek tomu, že jednou z priorít amerického predsedníctva bola otázka riešenia dôsledkov klimatických zmien, po nástupe prezidenta Trumpa do funkcie postupne dochádzalo k deštrukcii výsledkov dosiahnutých prezidentom Obamom v oblasti environmentalistiky.⁶²

Po USA prevzalo predsedníctvo na obdobie dvoch rokov Fínsko. Ich hlavnou témou predsedníctva bolo „Skúmanie spoločných riešení“. Pôvodne sa predpokladalo, že Fínsko sa zameria počas svojho predsedníctva na fínske obchodné záujmy v Arktíde, čo sa ale neudialo. Niektorí fínski ekonómovia dokonca kritizovali program fínskeho predsedníctva v Arktickej rade za nedostatočné presadzovanie národných obchodných záujmov. Pritom by sa nemali priamo presadzovať národné hospodárske záujmy, ale predsedníctvo by sa malo zameriavať na kolektívne potreby Arktídy. Arktická rada má osobitnú zodpovednosť za presadzovanie ochrany životného prostredia a trvalo udržateľného rozvoja v arktickom regióne. Obchodnými záujmami by sa mala zaoberať Arktická hospodárska rada (*Arctic Economic Council*), ktorá funguje ako nezávislý orgán a presadzuje obchodné záujmy v regióne.

Hlavné priority fínskeho predsedníctva boli zamerané na prepojenosť, vzdelávanie, meteorológiu a ochranu životného prostredia. Počas svojho predsedníctva Fínsko zdôrazňovalo implementáciu Parížskej dohody o zmene klímy a ciele udržateľného rozvoja OSN v arktickej spolupráci.⁶³ Predsedníctvo ďalej podporovalo prebiehajúce práce rady, a to v oblastiach životného prostredia a klímy, morí, obyvateľstva a posilnení Arktickej rady. Problémom, ktorým fínske predsedníctvo muselo čeliť bol Brexit, obavy z administratívy prezidenta Trumpa, či dôsledky napätia po ruskej anexii Krymu a vyostrené vzťahy medzi Ruskom a USA. Aj preto sa za úspech fínskeho predsedníctva považuje ich schopnosť

⁶² HOSSAIN, K. – BARALA, H. 2017. *An Assesment of US Chairmanship of the Arctic Council*. Arctic Centre, University of Lapland, ArCticles 2/2017. s. 2-9. ISSN 2343-4260.

⁶³ Ministry for Foreign Affairs of Finland. *Exploring Common Solutions: Finland's Arctic Council Chairmanship 2017-2019*. [online]. [cit. 28.4.2020]. Dostupné na internete: <<https://um.fi/finland-s-chairmanship-of-the-arctic-council-in-2017-2019>>.

rozvoja spolupráce medzi členskými štátmi Arktickej rady úspešné napredovanie v identifikovaných prioritách predsedníctva.⁶⁴

Napriek tomu je potrebné uviesť, že počas fínskeho predsedníctva sa nevyskytli značné úspechy v zmysle novej dohody alebo významných reportov, ako to bolo pri americkom predsedníctve. Meranie úspechu amerického a fínskeho predsedníctva sa nedá ale v súčasnosti vyhodnotiť. Oproti americkému predsedníctvu by sa mohlo relatívne zdať, že fínske predsedníctvo veľa úspechov nedosiahlo. Niektorí autori napriek tomu považujú za úspech Fínska to, že udržali napätie medzi jednotlivými členskými štátmi Arktickej rady a primäli ich ku vzájomnej spolupráci.⁶⁵

Na druhej strane vieme zhodnotiť postoj oboch predsedníctiev k arktickým environmentálnym opatreniam. Na porovnanie uvádzame nasledujúci situáciu. Na záverečnom ministerskom zasadnutí Fínskeho predsedníctva v Rovaniemi boli členské štáty rady pripravené podpísať dohodu o výzvach globálneho otepľovania v Arktíde. USA odmietli podpísať dokument, pretože nesúhlasili so znením, že zmena klímy predstavuje vážnu hrozbu pre Arktídu a to aj napriek tomu, že dôležitosť riešenia environmentálnych otázok je vyzdvihovaná už od vzniku Arktickej rady a v súčasnej klimatickej kríze sa na ňu kladie čoraz väčší dôraz.⁶⁶

⁶⁴ KOIVUROVA, T. *Finland's Chairmanship of the Arctic Council: Setting Priorities and Implementing Them*. In: NORD, D. 2019. *Leadership for the North: The Influence and Impact of Arctic Council Chairs*. Springer Nature Switzerland AG, 2019. s 128-143. ISBN 978-3-030-03107-7.

⁶⁵ High North News. *Arctic Council: Finnish Chairmanship Last SAO Meeting*. [online]. [cit. 28.4.2020]. Dostupné na internete: <<https://www.highnorthnews.com/en/arctic-council-finnish-chairmanship-last-sao-meeting>>.

⁶⁶ Reuters. Simon Johnson. *U.S. sinks Arctic accord due to climate change differences: diplomats*. [online]. [cit. 28.4.2020]. Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-finland-arctic-council/u-s-sinks-arctic-accord-due-to-climate-change-differences-idUSKCN1SD143>>.

5 Európska únia a Arktická rada

Na charakteristiku vzťahu Európskej únie (EÚ) a Arktickej rady je potrebné priblížiť si záujmy EÚ v Arktíde. EÚ a Arktída majú spoločné historické, geografické, hospodárske a obchodné väzby. Jedným z faktorov európskej angažovanosti v Arktíde je zapojenie vo viacerých odvetviach ako sú ťažba prírodných zdrojov, rybolov, cestovný ruch, či doprava. Podiel EÚ na dovoze ropy a zemného plynu z arktických krajín predstavuje $\frac{1}{4}$ a dopyt po energiách v Európe bude pravdepodobne narastať v nasledujúcich desaťročiach. V súčasnosti sa spotrebuje 40% rýb ulovených v polárnych vodách a okrem toho je dôležité, aby EÚ zabezpečila nediskriminačný prístup k novým svetovým obchodným trasám, ktoré sa vytvárajú v Severnom ľadovom oceáne, nakoľko členské štáty EÚ kontrolujú 40% svetovej komerčnej lodnej dopravy.

To, čo vyvoláva čoraz väčšie obavy zo strany EÚ je vývoj dramatického tempa globálneho otepľovania Arktídy. Zmeny klímy zahŕňajú politické a bezpečnostné riziká, ktoré priamo ovplyvňujú európske záujmy. EÚ sa zaviazala zmierniť globálne otepľovanie a boj proti zmene klímy stanovila za svoju najvyššiu prioritu zahraničnej politiky. EÚ má tiež záujem o podporu trvalo udržateľného rozvoja prírodných zdrojov Arktídy. Na udržateľný rozvoj arktického regiónu majú v súčasnosti vplyv viaceré existujúce aktivity EÚ, jej projekty, rozhodnutia a finančné nástroje. Vnútorne rozhodnutia EÚ majú pre arktické štáty často regulačné následky. Príkladom je nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 1007/2009, ktorým sa zaviedlo moratórium na obchodovanie s výrobkami z tuleňov, čo znevýhodnilo arktické krajiny, pre ktoré tulení priemysel zohráva významnú úlohu.

EÚ sa v rámci medzinárodnej spolupráce zapája do činností niekoľkých fór pôsobiacich v Arktíde a Arktická rada nie je výnimkou. V posledných rokoch sa EÚ pokúša získať štatút pozorovateľa v Arktickej rade. Doposiaľ jej žiadosti boli odmietnuté a prispievať k práci Arktickej rady môže jedine z pozície ad hoc pozorovateľa. Ad hoc z toho dôvodu, že EÚ nie je súčasťou štruktúry členstva rady, ale niektoré jej členské štáty sú zastúpené v Arktickej rade. Dánsko, Švédsko a Fínsko sú členskými štátmi Arktickej rady a za pozorovateľov v rade bolo prijatých sedem členských štátov EÚ - Francúzsko, Nemecko, Taliansko, Holandsko, Poľsko a Španielsko.⁶⁷

⁶⁷ WEBER, S. – ROMANYSHYN, I. 2012. *The Arctic Region: European Interests and European Policy in the High North*. Konrad Adenauer Stiftung, 2012. [online]. [cit. 29.4.2020]. Dostupné na internete: <https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=ce4a17c3-4628-03a1-41cb-237ac84f6bb9&groupId=252038>

5.1 Európskej únia a jej snaha získať pozorovateľský status v Arktickej rade

Od roku 2008 EÚ prejavuje svoje ambície stať sa pozorovateľom Arktickej rady a v tomto istom roku aj podala žiadosť na udelenie statusu pozorovateľa. Jej žiadosť v roku 2009 vetovala Kanada, nakoľko EÚ zakázala obchod s tulinými výrobkami, ktorý bol významný najmä pre kanadskú ekonomiku. Odmietnutie Kanada obhajovala tým, že EÚ nemá v tomto štádiu rokovaní požadované porozumenie k tomu, aby bola pripustená k rade. Na ministerskom zasadnutí Arktickej rady v Nuuk v roku 2011 sa rozhodlo o odložení žiadostí pozorovateľov do roku 2013.⁶⁸ V roku 2013, na ministerskom zasadnutí rady v Kirune sa ukázalo, že Arktická rada dosiahla konsenzus a bola pripravená prijať EÚ ako pozorovateľa, keď problémy medzi EÚ a Kanadou budú vyriešené.

V roku 2014 bolo oznámené, že EÚ a Kanada dosiahli dohodu a Kanada zruší svoje výhrady týkajúce sa štatútu pozorovateľa EÚ v Arktickej rade. Stalo sa tak po tom, čo EÚ vyňala z obchodu s tulinými produktami tie produkty, ktoré sú produkováné pôvodným obyvateľstvom, nakoľko ich živobytie môže závisieť práve na vývoze týchto výrobkov. Po vyriešení problémov s Kanadou došlo k zhoršeniu vzťahov medzi EÚ a Ruskom. EÚ sankcionovala ruské ropné projekty v Arktíde v rámci odvetných opatrení za účasť Ruska na ukrajinskej kríze. Toto rozhodnutie opäť skomplikovalo snahu EÚ získať štatút pozorovateľa v Arktickej rade.⁶⁹

V roku 2016 Európska Komisia vydala oznámenie o Integrovannej politike EÚ pre Arktídu, v ktorej zdôrazňuje svoje prínosy pre arktický región. Uvádza sa v nej aj prísľub na ďalšie aktívne pôsobenie v Arktickej rade a to, že „EÚ sa teší na spoluprácu so súčasným i budúcim predsedníctvom Arktickej rady a na včasné vykonávanie svojho štatútu pozorovateľa v súlade s vyhlásením z Kiruny z mája 2013“, v ktorom sa rada pozitívne stavia k žiadosti EÚ o udelenie štatútu pozorovateľa, ale odkladá konečné rozhodnutie o jeho priznaní.⁷⁰ V poslednej správe EÚ o pozorovateľských aktivitách za rok 2018 pre

⁶⁸ The Arctic Institute. *In or Out? The Symbolism of the EU's Arctic Council Bid* [online]. [cit. 30.4.2020]. Dostupné na internete: <<https://www.thearcticinstitute.org/symbolism-eu-arctic-council/>>.

⁶⁹ European Council on Foreign Relations. *The EU and the Arctic Council* [online]. [cit. 30.4.2020]. Dostupné na internete: <https://www.ecfr.eu/article/commentary_the_eu_and_the_arctic_council3005>.

⁷⁰ Spoločné oznámenie Európskemu parlamentu a rade: Integrovaná politika Európskej únie pre Arktídu. [online]. [cit. 30.4.2020]. Dostupné na internete: <<https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/10101/2016/SK/10101-2016-21-SK-F1-1.PDF>>.

Arktickú radu EÚ uvádza, že o získanie statusu pozorovateľa v rade prejavuje stále záujem.⁷¹ Doposiaľ tento status udelený EÚ nebol.

5.2 Integrovaná politika Európskej Únie pre Arktídu

Na arktický región má EÚ vplyv predovšetkým v podobe dokumentov, ktoré vydáva. Vo svojich dokumentoch preukazuje, že jej pohľad na Arktídu je jednotný a sústavne zdôrazňuje jej priority. A to predovšetkým v environmentálnej oblasti, oblasti udržateľného rozvoja a medzinárodnej spolupráce.⁷²

1) Klimatická zmena a arktické prostredie

EÚ si stanovila ciele a stratégie na postupné znižovanie emisií skleníkových plynov do roku 2050 a prijíma medzinárodné opatrenia v oblasti zmeny klímy. Prispieva taktiež k úsiliu o zníženie látok znečisťujúcich klímu ako uhlík a metán. V tejto oblasti napríklad ratifikovala *Dohovor o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranice štátov*. EÚ sa ďalej podieľa na veľkom množstve environmentálnych dohovorov ako je: *Rámcový dohovor OSN o zmene klímy*, *Dohovor OSN o morskom práve*, *Dohovor o biologickej diverzite* alebo *Dohovor o ochrane morského prostredia severovýchodného Atlantiku*. K právnym predpisom a nástrojom dôležitým pre Arktídu patrí smernica o bezpečnosti ropy a zemného plynu na mori (2013/30/EÚ) alebo rámcová smernica o odpade (2009/98/ES).⁷³

2) Udržateľný rozvoj v Arktíde

Túto skupinu tvorí viacero podskupín. Sú nimi infraštruktúra a logistika, zelené a modré hospodárstvo, tradičné znalosti a živobytie, turizmus, konektivita a vesmírna technológia a podpora inovácií a lokálnych podnikov. Oblasť infraštruktúry podporuje napríklad kohézna politika EÚ v rokoch 2014-2020. Zelené hospodárstvo podporuje transformáciu smerom k inkluzívnemu ekologickému hospodárstvu, ktoré vyvažuje aspekty rastu

⁷¹ AC. *The European Union's 2018 Observer Activities report* [online]. [cit. 30.4.2020]. Dostupné na internete: <https://oarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/2268/EU_2018-12_Regular-Review-Report.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

⁷² TRÁVNÍČKOVÁ, Z. 2017. *Cesta Evropské unie k arktické politice*. In: *Journal of International Relations*, Faculty of International Relations, University of Economics in Bratislava, 2017, Volume XV., Issue 3, s.307. ISSN 1339-2751.

⁷³ European Union External Action. *Climate Change and the Arctic Environment*. [online]. [cit. 30.4.2020]. Dostupné na internete: <https://eeas.europa.eu/arctic-policy/eu-arctic-policy/20955/climate-change-and-arctic-environment_en>.

a ekológie. Vytvoril sa napríklad akčný plán Eco-innovation, ktorý sa zameriava na ekologické inovácie a prekážky v ich zavádzaní. Sektor modrého hospodárstva zahŕňa pobrežný cestovný ruch, tvorbu energie z oceánov alebo ťažbu z morského dna. EÚ riadi viacero činností a to napríklad CleanSeaNet, čo je satelitná služba na sledovanie ropných škvrn v morských oblastiach.⁷⁴ EÚ podporuje nadnárodný prístup k výskumným infraštruktúram v Arktíde ako sú výskumné stanice, vedecké plavidlá, družicové pozorovania a podporuje otvorený prístup k zdrojom údajov. Prostredníctvom svojho programu Copernicus v oblasti kozmického priestoru bude EÚ aj naďalej podporovať medzinárodný výskum zmeny klímy v Arktíde. Európska časť Arktídy trpí nedostatočnými investíciami, hoci niekoľko nástrojov financovania z EÚ je pripravených podporiť inovácie, rozvoj infraštruktúry a podniky. Takým príkladom je Investičný plán pre Európu, programy TEN-T, InnovFin a Európske siete podnikov.

3) Medzinárodná spolupráca

EÚ chce naďalej spolupracovať na medzinárodných arktických fórach, vrátane Arktickej rady. Okrem spolupráce s arktickými štátmi si želá spolupracovať so všetkými arktickými partnermi, ako sú napríklad Čína, Japonsko, alebo India. Taktiež si želá pokračovať v spolupráci s pôvodnými etnikami a miestnymi spoločenstvami Arktídy, aby sa zabezpečilo, že ich práva budú dodržané a že sa zohľadnia ich názory pri tvorbe súčasných rozvojových politík EÚ.⁷⁵

Aj keď sa EÚ snažila o integráciu týchto spomenutých oblastí politiky, výsledkom boli jedine teoretické prístupy s nekonkrétnymi cieľmi. Podľa Stepiena by sa EÚ mala v budúcnosti usilovať o vybudovanie neformálneho spôsobu spolupráce pri príprave jedného, užšie vymedzeného zoznamu konkrétnych opatrení a iniciatív.⁷⁶

⁷⁴ European Union External Action. Sustainable Development in the Arctic. [online]. [cit. 30.4.2020]. Dostupné na internete: <https://eeas.europa.eu/arctic-policy/eu-arctic-policy/20952/sustainable-development-arctic_en>.

⁷⁵ EK. Európska komisia: Integrovaná politika EÚ pre Arktídu – často kladené otázky. [online]. [cit. 30.4.2020]. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sk/MEMO_16_1540>.

⁷⁶ STEPIEN, A. – RASPOETNIK, A. 2019. The EU's Arctic Policy: Between Vision and Reality. CEPOB, 5.19, 2019. [online]. [cit. 30.4.2020]. Dostupné na internete: <http://aei.pitt.edu/100446/1/stepien_raspotnik_cepob_5-19_0.pdf>.

6 Normotvorná činnosť Arktickej rady

Arktická rada nedisponuje právnou subjektivitou, ktorou podľa medzinárodného práva disponujú medzinárodné organizácie. Právna subjektivita organizáciám umožňuje vypracovávať právne predpisy alebo uzatvárať zmluvy s inými subjektmi medzinárodného práva. Napriek tomu, že Arktická rada nie je organizáciou s legislatívnymi orgánmi, prispieva k vývoju medzinárodného práva Arktídy vykazovaním normotvornej činnosti. V minulosti sa zapojila do rozvoja a rokovaní troch právne záväzných dohôd uzavretých arktickými štátmi. V tejto kapitole budeme analyzovať tieto právne záväzné dokumenty, ako aj právne nezáväzné dokumenty vytvorené Arktickou radou a v neposlednom rade účinnosť *soft law*.

6.1 Právne záväzné dokumenty (hard law)

Do roku 2020 sa Arktická rada podieľala na vypracovaní a na rokovaní troch právne záväzných dohôd. V roku 2011 Arktická rada „prijala“ prvý záväzný dohovor, ktorým je *Dohoda o spolupráci pri pátraní a záchrane vo vzduchu a na mori v Arktíde* (*Agreement on Cooperation on Aeronautical and Maritime Search and Rescue in the Arctic*). Druhý dohovor predstavuje *Dohoda o spolupráci v oblasti znečisťovania mora ropou, pripravenosti a reakcii v Arktíde* (*Agreement on Cooperation on Marine Oil Pollution Preparedness and Response in the Arctic*) a bol „prijatý“ v roku 2013. Doposiaľ posledný dohovor „prijala“ rada v roku 2017 a je ním *Dohoda o posilnení medzinárodnej spolupráce v oblasti vedy v Arktíde* (*Agreement on Enhancing International Arctic Scientific Cooperation*).⁷⁷

Dohoda o spolupráci pri pátraní a záchrane vo vzduchu a na mori v Arktíde (2011)

Cieľom daného dohovoru je posilniť spoluprácu zmluvných štátov pri pátraní a záchrane vo vzduchu a na mori v Arktíde, pričom sú vymedzené vzdušné a morské priestory, v rámci ktorých majú zmluvné štáty, ako aj kompetentné orgány vykonávať pátranie a záchrany.⁷⁸ Podľa zverejnenej prílohy I tohto dohovoru sú vymedzené kompetentné

⁷⁷ LOUKACHEVA, N. 2020. *The Arctic Council and "Law-Making"*. Northern Review, v. 50, 2020. s. 109. ISSN 1929-6657.

⁷⁸ JANKUV, J. 2016. *Právny režim Arktídy v kontexte relevantných noriem medzinárodného práva verejného*. SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA, 2016, ročník IV., číslo 4, s. 112. ISSN 1339-5467.

orgány pre každý zmluvný štát. Príkladom je Dánsky námorný úrad, Fínska agentúra pre bezpečnosť dopravy, nórske Ministerstvo spravodlivosti a polície, Ministerstvo dopravy Ruskej federácie, Švédska námorná správa, alebo Pobrežná stráž Spojených štátov. Signatármi dokumentu sú členské štáty Arktickej rady, t.j. Kanada, Dánsko, Fínsko, Island, Nórsko, Rusko, Švédsko a USA. Podľa článku 7 sa ako podklad pre vykonávanie pátracích a záchranných akcií v Arktíde používa *Medzinárodný dohovor o pátracích a záchranných službách na mori* z roku 1979 a *Dohovor o medzinárodnom civilnom letectve* z roku 1944.⁷⁹ Vďaka využitiu týchto existujúcich dohovorov vo vzťahu k Arktíde, arktické štáty opätovne potvrdili svoje záväzky voči spomínaným medzinárodným zmluvám.

Dohoda o spolupráci v oblasti znečisťovania mora ropou, pripravenosti a reakcii v Arktíde (2013)

Taktiež ako predchádzajúci dohovor, aj dohovor zameraný na znečisťovanie mora ropou v Arktíde berie do úvahy relevantné ustanovenia existujúcich medzinárodných zmlúv a potvrdzuje záväzky arktických štátov voči nasledovným globálnym zmluvám. Sú nimi *Dohovor OSN o morskom práve* z roku 1982, *Medzinárodný dohovor o pripravenosti, reakcii a spolupráci v súvislosti so znečistením ropou* z roku 1990 a *Medzinárodný dohovor o opatreniach na šírom mori v prípade nehôd spojených s ropným znečistením*.⁸⁰ Dohovor zaraďujeme k oblasti medzinárodného práva životného prostredia a má za cieľ ochranu morského a pobrežného prostredia pred znečistením ropou. Dohoda sa zameriava na posilnenie a koordináciu spolupráce medzi zmluvnými štátmi v oblasti ropného znečisťovania morí, pripravenosti a reakcii v Arktíde,⁸¹ nakoľko riešenie únikov ropy v súčasnosti prekračuje schopnosti ktoréhokoľvek z arktických štátov riešiť ju samostatne. Tento multilaterálny, právne záväzný dokument bol podpísaný na Ministerskom zasadnutí Arktickej rady v Kirune, Švédsku v roku 2013 a signatármi dohovoru sú všetky členské štáty Arktickej rady. Medzi kľúčové prvky dohody patrí: poskytovanie vzájomnej pomoci v prípade, že únik ropy presiahne schopnosti jedného štátu reagovať na únik, vykonávanie

⁷⁹ Agreement on Cooperation on Aeronautical and Maritime Search and Rescue in the Arctic. (2011). [online]. [cit. 4.5.2020]. Dostupné na internete: <<https://www.ifrc.org/docs/idrl/N813EN.pdf>>.

⁸⁰ LOUKACHEVA, N. 2020. *The Arctic Council and "Law-Making"*. Northern Review, v. 50, 2020. s. 119. ISSN 1929-6657.

⁸¹ JANKUV, J. 2016. *Právny režim Arktídy v kontexte relevantných noriem medzinárodného práva verejného*. SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA, 2016, ročník IV., číslo 4, s. 112. ISSN 1339-5467.

monitorovacích činností na identifikáciu únikov ropy, podporovanie spolupráce medzi zmluvnými štátmi v oblasti spoločných školení a cvičení alebo výmeny informácií.⁸²

Dohoda o posilnení medzinárodnej spolupráce v oblasti vedy v Arktíde (2017)

Dohoda o posilnení medzinárodnej spolupráce v oblasti vedy v Arktíde v porovnaní s dvoma predchádzajúcimi dohovormi, nemá oporu v medzinárodných zmluvách zaoberajúcich sa vedou, na ktoré by sa mohla odvolávať. Cieľom dohody je posilniť vedeckú spoluprácu v Arktíde prostredníctvom právne záväzných opatrení. Dohoda venuje osobitnú pozornosť existujúcej vedeckej spolupráci a organizáciám, ktoré sa zaoberajú globálnymi, polárnymi a arktickými problémami.⁸³ Dohoda bola prijatá v roku 2017 na Ministerskom zasadnutí vo Fairbanks na Aljaške v USA. Zmluvnými stranami dohody je rovnako, ako pri predchádzajúcich dohovoroch osem členských štátov Arktickej rady. Podľa článku 17 dohovoru, vedecká spolupráca môže zahŕňať aj aktérov, ktorí nie sú zúčastnenými stranami dohody, pokiaľ ide o vedu týkajúcu sa Arktídy.⁸⁴ Dohoda má okrem výskumných pracovníkov z členských štátov Arktickej rady význam aj pre vedeckú obec ako celok, pretože výskumné činnosti v Arktíde sú vysoko prepojené na celosvetovej úrovni. Dohodou sa výrazne zlepši praktická spolupráca v oblasti výskumu, napríklad zjednodušením administratívnych procesov a postupov udeľovania povolení. Uľahčí sa tým cezhraničný pohyb výskumných pracovníkov, vzoriek a výskumných zariadení. Medzinárodná spolupráca v oblasti výskumu je potrebná na bližšie pochopenie zmien v arktickom regióne, následnému prispôsobeniu sa týmto zmenám a udržateľnému využívaniu prírodných zdrojov. Tým sa zabezpečí predchádzaniu problémov, ktoré ohrozujú arktický región.⁸⁵

Dohody z rokov 2011, 2013 a 2017 znamenali novú kapitolu v normotvornej činnosti Arktickej rady a novú kapitolu pre právny vývoj v Arktíde. Ukázali, že Arktická rada sa vyvinula z konzultačného orgánu na vplyvnejšiu platformu, ktorá je schopná reagovať na najnaliehavejšie problémy v arktickom regióne. Dohody slúžili ako most medzi vedou a politikou a zlepšili v rámci regionálneho riadenia postavenie Arktickej rady. Napriek

⁸² Government of Canada. *Agreement on Arctic marine oil pollution* [online]. [cit. 4.5.2020]. Dostupné na internete: <<https://www.canada.ca/en/environment-climate-change/corporate/international-affairs/partnerships-organizations/arctic-marine-oil-pollution.html>>.

⁸³ LOUKACHEVA, N. 2020. *The Arctic Council and "Law-Making"*. Northern Review, v. 50, 2020. s. 119. ISSN 1929-6657.

⁸⁴ Agreement on Enhancing International Arctic Scientific Cooperation (2017). [online]. [cit. 4.5.2020]. Dostupné na internete: <<https://www.state.gov/agreement-on-enhancing-international-arctic-scientific-cooperation/>>.

⁸⁵ EK. *Arctic Scientific Cooperation Agreement enters into force – purpose to enhance practical research cooperation* [online]. [cit. 4.5.2020]. Dostupné na internete: <<https://epale.ec.europa.eu/en/content/arctic-scientific-cooperation-agreement-enters-force-purpose-enhance-practical-research>>.

tomu, že Arktická rada je prevažne orgánom používajúcim nástroje *soft law*, v tejto podkapitole sme analyzovali právne záväzné dokumenty Arktickej rady - dohovory, ktoré sa radia k *hard law* nástrojom. Uzavretie týchto dohovorov môže predstavovať ďalší krok Arktickej rady smerom k vytváraniu právnych noriem a aktivít regulačného charakteru.⁸⁶ Napriek tomu, že Arktická rada sa ako platforma na rokovania nezanedbateľne podieľala na vytvorení dohovorov, multilaterálne dohovory radou nemohli byť záväzne prijaté. Arktická rada nemá právnu subjektivitu prijímať medzinárodnoprávne záväzné dohovory, nakoľko nie je subjektom medzinárodného práva. Členské štáty Arktickej rady ako suverénne subjekty medzinárodného práva touto právomocou disponujú. Mohli by sme preto zhodnotiť, že dohovory boli prijaté pod záštitou Arktickej rady.⁸⁷

6.2 Právne nezáväzné dokumenty (*soft law*)

Soft law môžeme definovať ako „medzinárodné normy, princípy a postupy, ktoré napriek tomu, že stoja mimo systém formálnych prameňov uvedených v čl. 38 ods. 1 Štatútu Medzinárodného súdneho dvora, alebo tým, že im chýba normatívny obsah, ktorý by vytváral vynútitel'né práva a povinnosti, sú schopné vytvárať určité právne účinky“.⁸⁸

To, že *soft law* nie je schopné vytvárať žiadne právne záväzné povinnosti je jednou z jeho slabých stránok. Právne nezáväzné dokumenty Arktickej rady v tejto podkapitole majú teda všetky iba odporúčací charakter. V prípade neochoty arktických krajín akceptovať konkrétne *soft law* nástroje alebo odporúčania z nich vychádzajúce, nedochádza k porušovaniu medzinárodného práva, ako by tomu bolo pri zúčastnených stranách pri *hard law* dokumentoch. Za zdroj záväznosti a legitimacy pri *soft law* by sme mohli označiť spoliehanie sa na rozhodovanie založené na konsenze. Ďalšou slabou stránkou *soft law* je jej nedostatočná účinnosť v prípade, keď štáty používajú *soft law* nástroje jedine k tomu, aby preukázali vykázanú aktivitu, alebo keď *soft law* využívajú ako istú formu testovania na to, či sú ochotné posunúť sa k záväznejšej spolupráci pri využívaní *hard law*

⁸⁶ LOUKACHEVA, N. 2020. *The Arctic Council and "Law-Making"*. Northern Review, v. 50, 2020. s. 122-123. ISSN 1929-6657.

⁸⁷ HARAKALOVÁ, D. 2019. *Úloha Arktickej rady pri správe Arktídy*. Trenčín: Political Science Forum, Vol. 8, No. 2. Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne. 2019. s. 73. ISSN 1338-6859.

⁸⁸ PRIŠEGEMOVÁ, A. 2017. *Prístup soft law v medzinárodnej právnej úprave klimatických zmien*. Diplomová práca. Brno: Právnická fakulta Masarykovej univerzity. [online]. [cit. 9.5.2020]. Dostupné na internete: <https://is.muni.cz/th/urte8/Diplomova_praca.pdf>.

nástrojov.⁸⁹ Štáty volia neformálne nástroje vtedy, ak sa chcú napríklad vyhnúť ratifikácii dohôd, chcú sa vyhnúť formálnym a viditeľným príslubom, alebo ak sa usilujú o otvorené možnosti na opätovné prerokovávaní, či na zmenu vlastného stanoviska.⁹⁰

Na druhej strane nástroje *soft law* prinášajú výhody, akými sú rýchle kroky v situáciách, keď národné vlády nemôžu podniknúť „tvrdšie“ právne kroky. Výhodou je aj flexibilita, pretože zmeny a doplnenia sa môžu často uskutočniť v krátkodobom horizonte bez množstva vnútroštátnych alebo medzinárodných zdĺhavých byrokratických postupov.⁹¹ Nástroje *soft law* môžu slúžiť ako prostriedky na presviedčanie štátov, aby sa pripojili k dohodám o spolupráci. Možno ich považovať za znak rastúcej sily medzinárodného systému, kde prebiehajúca spolupráca vytvára prostredie, v ktorom nie je potrebné riadiť všetky prvky pomocou právne záväzných foriem.⁹² Arktická rada býva napriek výhodám *soft law* opakovane kritizovaná a označovaná za slabú inštitúciu, ktorá nemá výraznú právomoc ovplyvňovať národné vlády členských štátov.

Arktická rada sa podieľa na príprave regulačných dokumentov, ktoré slúžia na vypracovanie alebo ovplyvnenie medzinárodných právnych rámcov. K normotvornej činnosti Arktickej rady prispievajú jej pracovné skupiny, spolu s pomocnými orgánmi. Na základe zozbieraných poznatkov vypracovávajú pracovné skupiny vedecké hodnotenia, ktoré slúžia ako východiskový bod pre politické odporúčania. Prostredníctvom vypracovaných vedeckých hodnotení, odporúčaní a prostredníctvom monitorovaní prebiehajúcich v rámci pracovných skupín a ďalších orgánov, Arktická rada zjednodušuje vývoj právne nezáväzných, ale normatívnych nástrojov.⁹³

K právne nezáväzným nástrojom, ktoré rada vypracováva okrem vedeckých hodnotení a odporúčaní radíme: deklarácie, memorandá o porozumení, spoločné komuniké,⁹⁴ usmernenia, strategické a akčné plány a príručky. Tieto nástroje sú určené na pomoc s harmonizáciou vnútroštátnych právnych predpisov v arktických štátoch, ale z dôvodu

⁸⁹ HASANAT W., 2012. *Soft-law Cooperation in International Law: The Arctic Council's Effort to Address Climate Change*. Rovaniemi: Lapland University Press, 2012. s. 182-185. ISBN 978-952-484-560-1.

⁹⁰ SMIESZEK, M. 2019. *Informal International Regimes. A Case Study of the Arctic Council*. University of Lapland. 2019. s. 67. ISSN 1796-6310.

⁹¹ HASANAT W., 2012. *Soft-law Cooperation in International Law: The Arctic Council's Effort to Address Climate Change*. Rovaniemi: Lapland University Press, 2012. s. 185-187. ISBN 978-952-484-560-1.

⁹² SMIESZEK, M. 2019. *Informal International Regimes. A Case Study of the Arctic Council*. University of Lapland. 2019. s. 68. ISSN 1796-6310.

⁹³ AC. *Policy Recommendations* [online]. [cit. 5.5.2020]. Dostupné na internete: <<https://arctic-council.org/en/explore/work/policy-recommendations/>>.

⁹⁴ SMIESZEK, M. 2019. *Informal International Regimes. A Case Study of the Arctic Council*. University of Lapland. 2019. s. 70. ISSN 1796-6310.

nedostatočného uplatňovania v praxi nemusia vždy slúžiť k požadovanej harmonizácii a neovplyvňujú národné procesy.⁹⁵

Hlavnými nástrojmi prijímanými Arktickou radou sú hodnotenia a odporúčania. Politické odporúčania sú preskúmané národnými zástupcami arktických štátov a odsúhlasené na základe konsenzu. Sú zamerané primárne na členské štáty a stálych pozorovateľov Arktickej rady. Avšak, mnohé arktické otázky od biodiverzity, znečistenia a zmeny klímy si vyžadujú rozsiahlejšie opatrenia a okrem zapojenia arktických štátov závisia aj od miery zapojenia štátov mimo územia Arktídy. Aj z tohoto dôvodu zdôrazňujeme vplyv, ktoré majú nezáväzné nástroje Arktickej rady v podobe odporúčaní na medzinárodné rámce a dohovory, a to napríklad pomocou nasledovných príkladov:

- Hodnotenie pracovnej skupiny AMAP o perzistentných organických znečisťujúcich látkach (*Persistent Organic Pollutants in the Arctic*) z roku 2002 prispelo k rokovaniam, ktoré viedli k vytvoreniu Štokholmského dohovoru.

- Hodnotenie pracovnej skupiny PAME o arktickej námornej doprave (*The Arctic Marine Shipping Assessment*) z roku 2009 zohralo významnú úlohu pri približovaní sa k záväzným pravidlám pre lode v polárnych vodách. Výsledkom tohto hodnotenia je tvorba Polárneho kódexu (*Polar Code*) pod záštitou Medzinárodnej námornej organizácie (IMO).

- Hodnotenie o arktickej biodiverzite (*Arctic Biodiversity Assessment*) viedol k uznaniu arktickej biodiverzity a to vytvorením Dohovoru o biologickej diverzite (*Convention on Biological Diversity*), ktorý následne prehĺbil spoluprácu v danej oblasti s Arktickou radou.⁹⁶

Napriek tomu, že nezáväzné nástroje Arktickej rady majú istý vplyv a môžu byť efektívne, je potrebné poznamenať, že nie sú riešením väčšiny arktických výziev. Ako už z ich názvu vyplýva, chýbajú im právne základy a tým pádom nemôžu byť vynucované a arktické štáty nie sú povinné implementovať dané nástroje.⁹⁷

Z dôvodu, že Arktická rada bola založená deklaráciou (Ottawská deklarácia, 1996) a nebola založená zmluvou, nemôže ani fungovať oddelene od svojich ôsmich členských štátov. Arktická rada nemôže presadzovať a implementovať usmernenia, hodnotenia

⁹⁵ LOUKACHEVA, N. 2020. *The Arctic Council and "Law-Making"*. Northern Review, v. 50, 2020. s. 112-113. ISSN 1929-6657.

⁹⁶ AC. *Policy Recommendations* [online]. [cit. 5.5.2020]. Dostupné na internete: <<https://arctic-council.org/en/explore/work/policy-recommendations/>>.

⁹⁷ JOHNSTONE, R. L. 2016. *Environmental Governance through the Arctic Council: the Arctic Council as Initiator of Norms of International Environmental Law*. [online]. [cit. 6.5.2020]. Dostupné na internete: <https://www.academia.edu/24387032/Environmental_Governance_through_the_Arctic_Council_the_Arctic_Council_as_Initiator_of_Norms_of_International_Environmental_Law>.

a odporúčania, pretože táto zodpovednosť prislúcha každému jednotlivému arktickému štátu. Z týchto dôvodov býva Arktická rada označovaná ako „formovateľ“ rozhodnutí než tvorca rozhodnutí. Napriek tomu, že Arktická rada čelí kritike zameranej najmä na absenciu *hard law* predpisov, Camille Escudé zdôrazňuje, že aj spôsob fungovania Arktickej rady na *soft law* nástrojoch je prospešnejší, ako úplná absencia spolupráce.⁹⁸

⁹⁸ ESCUDÉ, C. 2016. *The Strength of Flexibility: The Arctic Council in the Arctic Norm-Setting Process*. [online]. [cit. 9.5.2020]. Dostupné na internete: <https://arcticyearbook.com/images/yearbook/2016/Scholarly_Papers/2.Escude.pdf>.

Záver

Cieľom bakalárskej práce bolo analyzovať činnosť Arktickej rady, arktických aktérov a analyzovať význam normotvornej aktivity Arktickej rady. V prvej časti práce sme sa zamerali na charakteristiku arktického územia a predstavili sme tri vymedzenia územia Arktídy, ktoré boli vytvorené vďaka práci pracovných skupín Arktickej rady. Na bližšie pochopenie Arktídy sme následne priblížili ich právnu úpravu Arktídy. V prvej kapitole sme ďalej analyzovali samotný vznik Arktickej rady, jej význam a podľa zakladajúceho dokumentu rady – Ottawskej deklarácie sme charakterizovali jej ciele. V druhej kapitole sme analyzovali jednotlivých členov špecifickej štruktúry členstva Arktickej rady, ktorú tvoria členské štáty, pozorovatelia, stáli účastníci, a pomocné orgány. Na záver kapitoly sme analyzovali Ministerské zasadnutia rady a priblížili sme proces predchádzajúci jej rokovaniu.

V tretej kapitole sme charakterizovali ciele a metodiku písania práce. K dosiahnutiu hlavného cieľa bolo potrebné stanovenie parciálnych cieľov, ako napríklad analýza štruktúry členstva Arktickej rady, komparácia dvoch vybraných predsedníctiev Arktickej rady a analýza súčasného predsedníctva, alebo priblíženie účinnosti *soft law*. Najčastejšie využívanou vedeckou metódou bola analýza, ale využili sme napríklad aj syntézu a komparáciu. Nakoľko problematika Arktickej rady nie je dostatočne preskúmaná slovenskými autormi, využívali sme predovšetkým zdroje od zahraničných autorov z arktických štátov. Na bližšie pochopenie Arktickej rady sme využívali najmä oficiálny portál Arktickej rady a jej archív publikovaných dokumentov.

Druhá časť práce pozostávala zo štvrtej, piatej a šiestej kapitoly. V štvrtej kapitole sme analyzovali priority súčasného islandského predsedníctva Arktickej rady a porovnali sme dve posledné predsedníctva, ktoré sa konali pred súčasným islandským funkčným obdobím. V piatej kapitole sme analyzovali vzťah Európskej únie ako potenciálneho permanentného pozorovateľa v Arktickej rade. Okrem toho, že Dánsko, Švédsko a Fínsko sú členskými štátmi Európskej únie aj Arktickej rady sme v tejto kapitole priblížili ďalšie dôvody a záujmy Európskej únie byť pozorovateľom v Arktickej rade. Posledná kapitola sa zameriavala na analýzu normotvornej činnosti Arktickej rady. Arktická rada nedisponuje právnou subjektivitou, ktorá by jej umožňovala vypracovávať právne predpisy alebo uzatvárať zmluvy s inými subjektmi medzinárodného práva. Z toho dôvodu využíva najmä nezáväzné právne nástroje *soft law*, ako odporúčania alebo hodnotenia. Aktivity Arktickej

rady sa prispievajú najmä v oblasti trvalo udržateľného rozvoja, environmentálnych otázok alebo v otázkach ochrany pôvodného obyvateľstva. Napriek tomu, že Arktická rada vytvára veľké množstvo právne nezáväzných dokumentov, podieľala sa aj na rokovaníach a príprave troch záväzných dohôd. Konkrétne išlo o *Dohodu o spolupráci pri pátraní a záchrane vo vzduchu a na mori v Arktíde*, *Dohodu o spolupráci v oblasti znečisťovania mora ropou, pripravenosti a reakcii v Arktíde* a *Dohodu o posilnení medzinárodnej spolupráce v oblasti vedy v Arktíde*, ktoré sme analyzovali v rámci právne záväzných dokumentov. Na záver šiestej kapitoly sme analyzovali účinnosť *soft law* na priblížení jej slabých a silných stránok.

Dopracovali sme sa k záveru, že Arktická rada býva označovaná za slabú inštitúciu, ktorá býva kritizovaná kvôli jej nedostatku právomocí a nevýraznému ovplyvňovaniu svojich členských štátov. Podľa Camille Escudé je spôsob fungovania Arktickej rady na *soft law* nástrojoch prospešnejší, ako úplná absencia *soft law* nástrojov. S týmto názorom sa stotožňujeme, pretože práve *soft law* nástroje Arktickej rady pomohli k vytvoreniu spomenutých *hard law* dohôd.

Napriek tomu, že Arktická rada nie je príkladom typickej organizácie, jej fungovanie prináša z nášho pohľadu výhody Arktíde a to prostredníctvom zbližovania a vzájomnej spolupráci medzi arktickými štátmi a aktérmi, alebo prostredníctvom vytváraných dokumentov na zmiernenie environmentálnych zmien v Arktíde.

Zoznam použitej literatúry

Knižné zdroje

1. ALLAN, I. 2018. *Arctic Narratives and Political Values*. Riga: NATO Strategic, 2018. 15 s. ISBN 978-9934-564-28-4.
2. HASANAT, W. 2012. *Soft-law cooperation in international law: The Arctic Council's efforts to address climate change*. Rovaniemi: Lapland University Press, 2012. 306 s. ISBN 978-952-484-581-6.
3. HUND, A. 2014. *Antarctica and the Arctic Circle: A Geographic Encyclopedia of the Earth's Polar Regions*. Santa Barbara: ABC-CLIO, 2014. 848 s. ISBN 978-1-61069-393-6.
4. KOIVUROVA, T. *Finland's Chairmanship of the Arctic Council: Setting Priorities and Implementing Them*. In: NORD, D. 2019. *Leadership for the North: The Influence and Impact of Arctic Council Chairs*. Springer Nature Switzerland AG, 2019. s 127-146. ISBN 978-3-030-03107-7.
5. NORD, D. 2016. *The Changing Arctic: Creating a Framework for Consensus Building and Governance within in the Arctic Council*. New York: Palgrave Macmillan, 2016. 186 s. ISBN 978-1-349-69929-2.
6. YOUNG, O. – EINARSSON, A. 2004. *Arctic Human Development Report*. Reykjavík: Stefansson Arctic Institute, 2004. 242 s. ISBN 9979-834-45-5.

Odborné články a štúdie

7. *AMAP Assessment Report: Arctic Pollution Issues*. 1998. Oslo: Arctic Monitoring and Assessment Programme (AMAP) xii, 1998. 859 s. ISBN 82-7655-061-4.

8. BLOOM, E. 1999. *Establishment of the Arctic Council*. The American Journal of International Law, vol. 93, no. 3/1999, s. 712-714. ISSN 0002-9300.
9. CZARNY, R. 2013. *The Arctic Council's Role In The Region And On The International Arena* [online]. [cit. 22.12.2018]. Dostupné na internete: <http://www.rocznikbezpieczenstwa.dsw.edu.pl/fileadmin/user_upload/wydawnictwo/RBM/RBM_artykuly/2014_1_03.pdf>.
10. ESCUDÉ, C. 2016. *The Strength of Flexibility: The Arctic Council in the Arctic Norm-Setting Process*. [online]. [cit. 9.5.2020]. Dostupné na internete: <https://arcticyearbook.com/images/yearbook/2016/Scholarly_Papers/2.Escude.pdf>.
11. GAMBLE, J. 2015. *The Arctic Council Pemanent Participants: Capacity & Support – Past, Present & Future*. Arctic Yearbook, 2015. . [online]. [cit.20.5.2020]. Dostupné na internete: <https://arcticyearbook.com/images/yearbook/2015/Commentaries/COMM_J_Gamble.pdf>.
12. HARAĽOVÁ, D. 2019. *Úloha Arktickej rady pri správe Arktídy*. Trenčín: Political Science Forum, Vol. 8, No. 2. Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne. 2019. 65-77 s. ISSN 1338-6859.
13. HOSSAIN, K. – BARALA, H. 2017. *An Assesment of US Chairmanship of the Arctic Council*. Arctic Centre, University of Lapland, ArCticles 2/2017. 10 s. ISSN 2343-4260.
14. IŠTOK, R. 2012. *Arktída v geopolitických a politickogeografických súvislostiach*. [online]. [cit. 1.2.2019]. Dostupné na internete: <<https://www.unipo.sk/public/media/12484/Arkt%C3%ADda%20v%20geopolitick%C3%BDch%20a%20politickogeografick%C3%BDch%20s%C3%BAvislostiach.pdf>>.

15. JANKUV, J. 2016. *Právny režim Arktídy v kontexte relevantných noriem medzinárodného práva verejného*. SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA, 2016, ročník IV., číslo 4, 91-133 s. ISSN 1339-5467.
16. JOHNSTONE, R. L. 2016. *Environmental Governance through the Arctic Council: the Arctic Council as Initiator of Norms of International Environmental Law*. [online]. [cit. 6.5.2020]. Dostupné na internete: <https://www.academia.edu/24387032/Environmental_Governance_through_the_Arctic_Council_the_Arctic_Council_as_Initiator_of_Norms_of_International_Environmental_Law>.
17. KANKAANPÄÄ, P. - YOUNG, O. 2012. *The effectiveness of the Arctic Council*. Polar Research, 31:1/2012. [online]. [cit. 22.12.2018]. Dostupné na internete: <<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.3402/polar.v31i0.17176?needAccess=true>>.
18. KARLSDÓTTIR, A. – GREVE HARBO, L. 2017. *Nordic Arctic Strategies in Overview*. NORDREGIO, 2017. 4 s. ISSN 2001-3876.
19. KUERSTEN, A. 2016. *The Arctic Five versus the Arctic Council* [online]. [cit. 26.2.2020]. Dostupné na internete: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2861269>.
20. LOUKACHEVA, N. 2020. *The Arctic Council and "Law-Making"*. Northern Review, v. 50, 2020. 109-135 s. ISSN 1929-6657.
21. LUNDE, L. 2014. *The Nordic Embrace: Why the Nordic Countries Welcome Asia to the Arctic Table*. Asia Policy, 2014 (18). 39-45s. ISSN 1559-2960.
22. O'ROUKE, R. 2015. *Changes in the Arctic: Background and Issues for Congress* [online]. [cit. 4.2.2019]. Dostupné na internete: <<http://mepoforum.sk/wp-content/uploads/2015/03/Arkt%C3%ADda-US-anal%C3%BDza.pdf>>.

23. PRIŠEGEMOVÁ, A. 2017. *Prístup soft law v mezinárodne právnej úprave klimatických zmien*. Diplomová práca. Brno: Právnická fakulta Masarykovej univerzity. [online]. [cit. 9.5.2020]. Dostupné na internete: <https://is.muni.cz/th/urte8/Diplomova_praca.pdf>.
24. RAHBEEK-CLEMMENSEN, J. – THOMASEN, G. 2018. *Learning from the Ilulissat Initiative: State Power, Institutional Legitimacy, and Governance in the Arctic Ocean 2007-18*. Centre of Military Studies, 2018. 65 s. ISBN 978-87-7393-815-7.
25. ROWE, E. – BLAKKISRUD, H. 2019. *The Arctic Council and US domestic policymaking*. Norwegian Institute of International Affairs, 8/2019. [online]. [cit. 23.4.2020]. Dostupné na internete: <https://nupi.brage.unit.no/nupi-xmlui/bitstream/handle/11250/2592895/NUPI_Policy_Brief_8_2019_RoweBlakkisrud.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
26. SCHULZE, V-G. 2017. *Arctic Strategies Round-up*. 2017. [online]. [cit. 24.4.2020]. Dostupné na internete: <https://www.arctic-office.de/fileadmin/user_upload/www.arctic-office.de/PDF_uploads/Arctic_Strategies_EN_10.11.17.pdf>.
27. SMIESZEK, M. – KANKANPÄÄ, P. 2015. *Role of the Arctic Council Chairmanship*. Arctic Yearbook, Northern Research Forum, 2015. 247-262 s. ISSN 2298-2418.
28. SMIESZEK, M. 2019. *Informal International Regimes. A Case Study of the Arctic Council*. University of Lapland. 2019. s. 24. ISSN 1796-6310.
29. STEPIEN, A. – RASPOTNIK, A. 2019. The EU's Arctic Policy: Between Vision and Reality. CEPOB, 5.19, 2019. [online]. [cit. 30.4.2020]. Dostupné na internete: <http://aei.pitt.edu/100446/1/stepien_raspotnik_cepob_5-19_0.pdf>.
30. TRÁVNIČKOVÁ, Z. 2017. *Cesta Evropské unie k arktické politice*. In: Journal of International Relations, Faculty of International Relations, University of Economics in Bratislava, 2017, Volume XV., Issue 3, 296-309 s. ISSN 1339-2751.

31. TRÁVNIČKOVÁ, Z. – CIBULKOVÁ, P. – HAVLOVÁ, R. – KNOTKOVÁ, V. 2010. *Arktická politika Evropské unie v mezinárodním kontextu*. Současná Evropa, 01/2010. [online]. [cit. 17.2.2019]. Dostupné na internete: <<https://www.vse.cz/polek/download.php?jnl=se&pdf=44.pdf>>.
32. WEBER, S. – ROMANYSHYN, I. 2012. *The Arctic Region: European Interests and European Policy in the High North*. Konrad Adenauer Stiftung, 2012. [online]. [cit. 23.4.2020]. Dostupné na internete: <https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=ce4a17c3-4628-03a1-41cb-237ac84f6bb9&groupId=252038>.

Medzinárodné dohovory, dokumenty

33. Agreement on Cooperation on Aeronautical and Maritime Search and Rescue in the Arctic. (2011). [online]. [cit. 4.5.2020]. Dostupné na internete: <<https://www.ifrc.org/docs/idrl/N813EN.pdf>>.
34. Agreement on Enhancing International Arctic Scientific Cooperation (2017). [online]. [cit. 4.5.2020]. Dostupné na internete: <<https://www.state.gov/agreement-on-enhancing-international-arctic-scientific-cooperation/>>.
35. Arctic Council funding: An overview (2016). [online]. [cit. 20.5.2020]. Dostupné na internete: <https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/1721/EDOCS-3199-v4-ACSAOUS202_Fairbanks_2016_5-1_Arctic-Council-funding-an-overview.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
36. Arctic Council Rules of Procedure (2013). [online]. [cit. 7.5.2020]. Dostupné na internete: <https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/940/2015-09-01_Rules_of_Procedure_website_version.pdf?sequence=7&isAllowed=y>.
37. Declaration on the establishment of the Arctic Council (1996). [online]. [cit. 10.2.2019]. Dostupné na internete: <https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/1721/EDOCS-3199-v4-ACSAOUS202_Fairbanks_2016_5-1_Arctic-Council-funding-an-overview.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

council.org/bitstream/handle/11374/85/EDOCS-1752-v2-ACMMCA00_Ottawa_1996_Founding_Declaration.PDF?sequence=5&isAllowed=y>.

38. Financing of Arctic Council Projects (2003). [online]. [cit. 20.5.2020]. Dostupné na internete: <https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/325/ACSAO-IS01_8_Financing_AC_projects.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
39. Iceland's Chairmanship Program for the Arctic Council. *Together towards a sustainable Arctic*. 2019. [online]. [cit. 26.4.2020]. Dostupné na internete: <https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/2456/Arctic_Council-Iceland_Chairmanship_2019-2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
40. Spoločné oznámenie Európskemu parlamentu a rade: Integrovaná politika Európskej únie pre Arktídu. [online]. [cit. 30.4.2020]. Dostupné na internete: <<https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/10101/2016/SK/10101-2016-21-SK-F1-1.PDF>>.
41. The Iqaluit Declaration (1998) [online]. [cit. 17.2.2019]. Dostupné na internete: <https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/86/01_iqaluit_declaration_1998_signed%20%282%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Internetové zdroje

42. AC. *Arctic Contaminants Action Program* [online]. [cit. 20.5.2020]. Dostupné na internete: <<https://arctic-council.org/en/about/working-groups/acap/home/>>.
43. AC. *Arctic Monitoring and Assessment Programme* [online]. [cit. 20.5.2020]. Dostupné na internete: <<https://arctic-council.org/en/about/working-groups/amap/>>.
44. AC. *History of the Arctic Council* [online]. [cit. 16.2.2019]. Dostupné na internete: <<https://arctic-council.org/index.php/en/about-us/arctic-council>>.

45. AC. *Maps* [online]. [cit. 6.2.2019]. Dostupné na internete: <<https://arctic-council.org/index.php/en/learn-more/maps>>.
46. AC. *Ministerial Meetings* [online]. [cit. 7.5.2020]. Dostupné na internete: <<https://oaarchive.arctic-council.org/handle/11374/373>>.
47. AC. *Observers* [online]. [cit. 24.4.2020]. Dostupné na internete: <<https://arctic-council.org/en/about/observers/>>.
48. AC. *Permanent Participants* [online]. [cit. 24.4.2020]. Dostupné na internete: <<https://arctic-council.org/en/about/permanent-participants/>>.
49. AC. *Policy Recommendations* [online]. [cit. 5.5.2020]. Dostupné na internete: <<https://arctic-council.org/en/explore/work/policy-recommendations/>>.
50. AC. *Sustainable Development Working Group* [online]. [cit. 20.5.2020]. Dostupné na internete: <<https://arctic-council.org/en/about/working-groups/sdwg/>>.
51. AC. *The Arctic Council: A backgrounder* [online]. [cit. 6.2.2019]. Dostupné na internete: <<https://arctic-council.org/index.php/en/about-us>>.
52. AC. *The European Union's 2018 Observer Activities report* [online]. [cit. 30.4.2020]. Dostupné na internete: <https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/2268/EU_2018-12_Regular-Review-Report.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
53. AC. *What is the Arctic?* [online]. [cit. 4.2.2019]. Dostupné na internete: <<https://www.barentswatch.no/en/articles/Hva-er-Arktis/>>.
54. AC. *Where is the Arctic?* [online]. [cit. 4.2.2019]. Dostupné na internete: <<https://portlets.arcticportal.org/where-is-the-arctic>>.

55. AC. *Working Groups* [online]. [cit. 4.2.2019]. Dostupné na internete: <<https://arctic-council.org/index.php/en/about-us/working-groups>>.
56. Arktika: Za kraem Severa. Ploshad Arktiky zavisit ot sposoba izmerenya [online]. [cit.1.2.2019]. Dostupné na internete: <<http://arctic.ria.ru/chapter1/#5>>.
57. EK. *Arctic Scientific Cooperation Agreement enters into force – purpose to enhance practical research cooperation* [online]. [cit. 4.5.2020]. Dostupné na internete: <<https://epale.ec.europa.eu/en/content/arctic-scientific-cooperation-agreement-enters-force-purpose-enhance-practical-research>>.
58. EK. *Európska komisia – Informačný prehľad: Integrovaná politika EÚ pre Arktídu – často kladené otázky* [online.] [cit. 17.2.2019]. Dostupné na internete: <http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-1540_sk.htm>.
59. European Council on Foreign Relations. *The EU and the Arctic Council* [online]. [cit. 30.4.2020]. Dostupné na internete: <https://www.ecfr.eu/article/commentary_the_eu_and_the_arctic_council3005>.
60. European Union External Action. *Climate Change and the Arctic Environment*. [online]. [cit. 30.4.2020]. Dostupné na internete: <https://eeas.europa.eu/arctic-policy/eu-arctic-policy/20955/climate-change-and-arctic-environment_en>.
61. European Union External Action. *Sustainable Development in the Arctic*. [online]. [cit. 30.4.2020]. Dostupné na internete: <https://eeas.europa.eu/arctic-policy/eu-arctic-policy/20952/sustainable-development-arctic_en>.
62. Government of Canada. *Agreement on Arctic marine oil pollution* [online]. [cit. 4.5.2020]. Dostupné na internete: <<https://www.canada.ca/en/environment-climate-change/corporate/international-affairs/partnerships-organizations/arctic-marine-oil-pollution.html>>.
63. High North News. *Arctic Council: Finnish Chairmanship Last SAO Meeting*. [online]. [cit. 28.4.2020]. Dostupné na internete:

<<https://www.highnorthnews.com/en/arctic-council-finnish-chairmanship-last-sao-meeting>>.

64. High North News. *Did Not Manage to Agree: First Ever Arctic Council Ministerial Meeting Without Joint Declaration*. [online]. [cit. 7.5.2020]. Dostupné na internete: <<https://www.highnorthnews.com/en/first-ever-arctic-council-ministerial-meeting-without-joint-declaration>>.
65. Ministry for Foreign Affairs of Finland. *Exploring Common Solutions: Finland's Arctic Council Chairmanship 2017-2019*. [online]. [cit. 28.4.2020]. Dostupné na internete: <<https://um.fi/finland-s-chairmanship-of-the-arctic-council-in-2017-2019>>.
66. New Easter Europe. *A new era in the Arctic*. [online.] [cit. 23.4.2020]. Dostupné na internete: <<https://neweasterneurope.eu/2020/03/03/a-new-era-in-the-arctic/>>.
67. Reuters. Simon Johnson. *U.S. sinks Arctic accord due to climate change differences: diplomats*. [online]. [cit. 28.4.2020]. Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-finland-arctic-council/u-s-sinks-arctic-accord-due-to-climate-change-differences-idUSKCN1SD143>>.
68. The Arctic Institute. *In or Out? The Symbolism of the EU's Arctic Council Bid* [online]. [cit. 30.4.2020]. Dostupné na internete: <<https://www.thearcticinstitute.org/symbolism-eu-arctic-council/>>.
69. The University of the Arctic. *The Role of the Working Groups in the Work of the Arctic Council* [online]. [cit. 25.4.2020]. Dostupné na internete: <<https://www.uarctic.org/shared-voices/shared-voices-magazine-2016-special-issue/the-role-of-the-working-groups-in-the-work-of-the-arctic-council/>>.
70. VLČEK, T. 2007. *Arktida – budoucí oblasti konfliktů o suroviny?* [online]. [cit. 1.2.2019]. Dostupné na internete: <<https://www.securityoutlines.cz/arktida-budouci-oblast-konfliktu-o-suroviny/>>.

Iné

71. E-mailová komunikácia s PR oddelením Arktickej rady z dňa 13.5.2020.